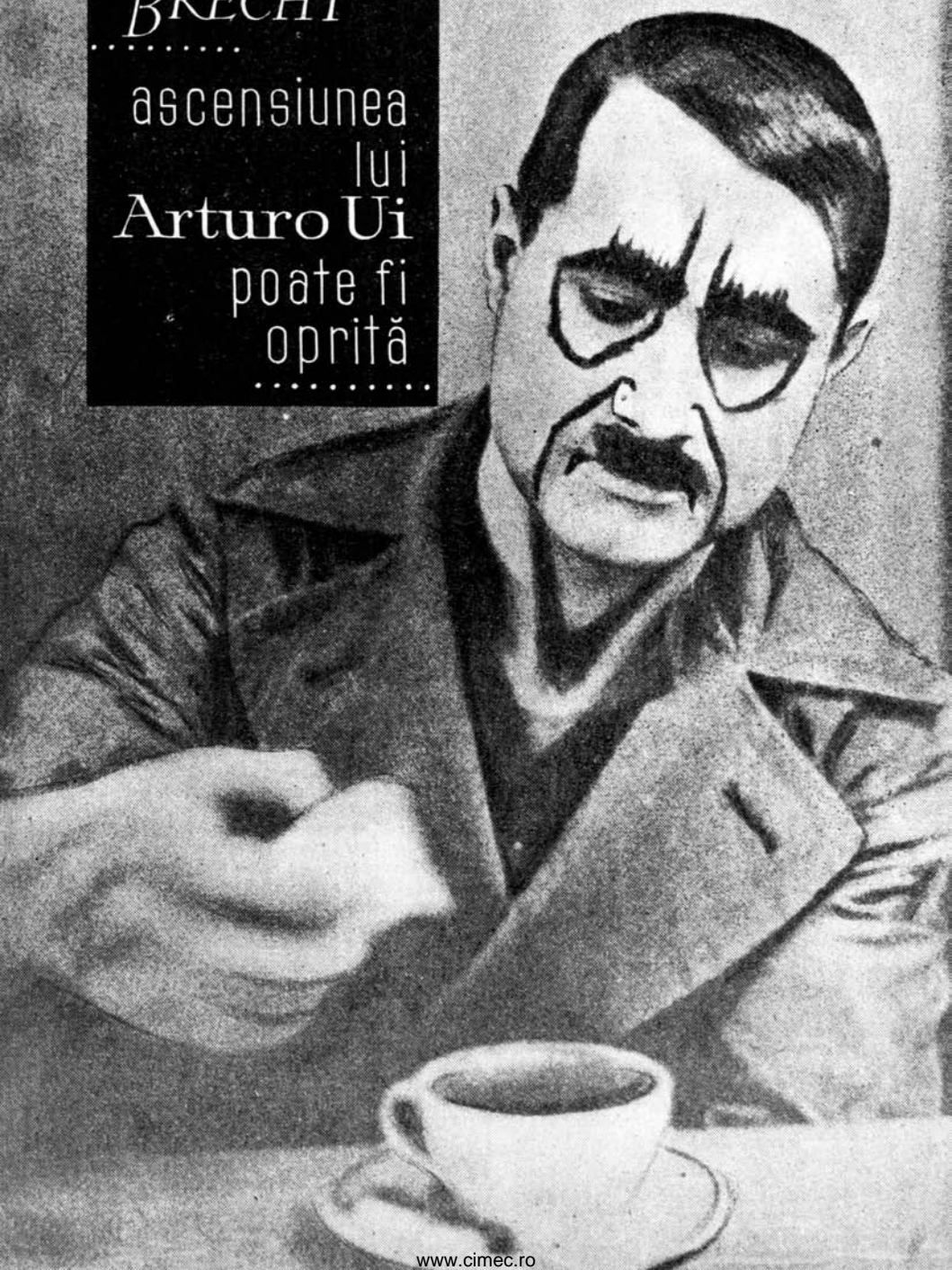
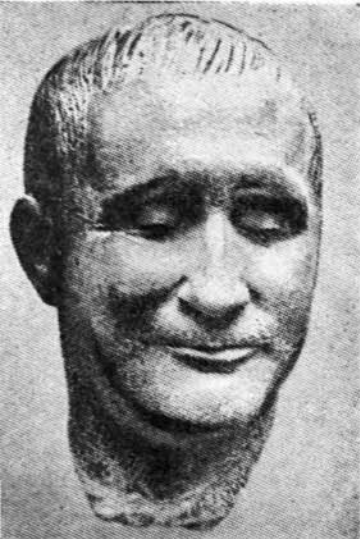

BERTOLT
BRECHT

ascensiunea
lui
Arturo Ui
poate fi
oprită

Bertolt Brecht,
lucrare în bronz, executată de scul-
torul german Fritz Cremer

Era în iarna lui 1935. De doi ani, poporul german trăia — sub apăsare fascistă — mizeria, ororile și pregătirile de război ale lui Hitler și ale acoliților lui. Împreună cu alți fruntași ai gândirii și scrisului progresist german, Bertolt Brecht era nevoit să-și continue departe de patrie, în emigrație, activitatea lui neostenită de scriitor și artist combatant în slujba adevărului, demnității și libertății umane. În iarna lui 1935, el se afla la New York, chemat din Danemarca de echipa unui teatru muncitoresc, să pună în scenă cunoscuta lui dramatizare după romanul lui Gorki, Mama. În contact cu unele aspecte ale modului de viață de peste ocean, Brecht a avut atunci pentru întâia oară revelația izbitoarelor asemănări ce existau între felul în care banda nazistă a lui Hitler ajunsese la putere și-și exercita criminala operă de jafuri și asasinat, și felul în care acționează și dau lovituri bandele de gangsteri din America. Atunci se gândise el să scrie „o piesă cu gangsteri, care să cheme în amintire unele evenimente pe care le știm cu toții“. Titlul inițial al lucrării urma să sune, de altfel: The gangster-play we know (Piesa gangsterească pe care o cunoaștem).

Această piesă avea însă să fie realizată abia în 1941, în Finlanda, după ce, în acest îndelung răstimp, fuseseră scrise și jucate parabola antirasistă Capete rotunde și capete țuguiete, ciclul de tablouri demascatoare din Groaza și mizeria celui de-al III-lea Reich și o seamă de alte opere dramatice, poetice și publicistice, toate ținând să denunțe, în lume ca și în rîndul maselor populare din Germania, caracterul hidos și tendințele primejdioase ale nazismului. În 1941, cînd Hitler și banda lui păreau să fi ajuns în pragul cel mai de sus al „ascensiunii“ lor (aproape întreg teritoriul Europei se afla sub cizma lor), Brecht socotește că nu mai poate întîrzia să deschidă ochii lumii înspăimîntate și să-i arate că această ascensiune a fost posibilă numai pentru că nazismul a fost promovat de anumite cercuri capitaliste, dar că ascensiunea lui nu este fatală, nu este irezistibilă, și poate fi — trebuie — oprită.

Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită este o piesă parabolică, o piesă „cu gangsteri“. Recunoaștem în ea locuri,

moravuri, feluri de a gândi și acționa, caracteristice gangurilor ce bîntuie cu crimele, șantajele și tranzacțiile lor, lumea de afaceri și politicieni a municipalităților și Statelor Unite ale Americii. În chipurile, împrejurările și acțiunile gangsterilor din parabola lui Brecht, mai recunoaștem însă, îndeosebi, fauna, crimele, șantajele, afacerile întinse ale regimului nazist: peșeful de bandă Adolf Hitler (Arturo Ui), pe locotenenții acestuia: Roehm, Goebbels, Goering (Roma, Givola, Giri), pe bătrînul iuncher — general și președinte de republică — Hindenburg (Dogsborough), pe alți iuncheri și oameni de afaceri care au promovat ascensiunea lui Hitler (Clark, Gaffles, Flake, Mulberry etc.). Recunoaștem și urmărim de-a lungul tablourilor primele etape ale ascensiunii fascismului în Germania, pînă la asasinarea lui Dollfuss (Dullfeet), fostul președinte al Austriei.

Parabola ascensiunii gangsterești a lui Arturo Ui tinde să demonstreze, odată cu caracterul nefast dar nu irezistibil al acestei ascensiuni, și substanța jalnic-ridicolă a „eroilor” ei. Dar dacă ea zugrăvește „învăluit” unele evenimente și portretizează unele tipuri din galeria tragic-grotescă a anilor care au premers cel de-al doilea război mondial, aceste „învăluiri” (care, după cum arată chiar Brecht, sînt în fond niște dezvăluiri) sînt înzestrate și cu o „viață proprie”. Ele vorbesc după dorința autorului lor „și fără aluzii”. Corespondența acțiunilor gangsterești din piesă cu evenimentele istorice pe care le recite e doar indicativă. Ea nu trebuie căutată în toate acțiunile, în toate amănuntele piesei, în toate trăsăturile eroilor. Așa ceva ar reduce valoarea piesei la valoarea circumstanțială a unei simple cronici criptice, ar secătui-o de sensurile ei major demascatoare, de forța cu care ea denunță sistemul însuși de naștere și parvenire a fascismului. Corespondențele din parabolă sînt, prin urmare, corespondențe de principiu. Și acest fapt i-a conferit o putere generalizatoare, care se verifică deplin în actualitatea noastră, după 20 de ani de la scrierea ei, în zilele în care asistăm, în Germania occidentală, la reînvierea fascismului, a politicii revanșarde, militariste. De altfel, deși detractorii lui Brecht, recrutați din cercurile fasciste sau fascizante ale țărilor capitaliste, s-au străduit și se străduiesc cu înverșunare să șteargă acest caracter actual al satirei, Arturo Ui a fost îmbrățișat cu o uriașă audiență și prețuire în întreaga lume — și chiar în Germania federală — tocmai datorită actualității lui. La Paris de pildă, unde a fost prezentat de echipa Berliner Ensemble în cadrul stagiunii Teatrului Națiunilor, care l-a cinstit cu premiul întâi, pînă și critica din presa reacționară — dincolo de elogiile neprecupețite acordate artei și tehnicii cu care a fost realizat spectacolul — a fost nevoită să recunoască forța contemporană a piesei. Iar turneul întreprins cu Arturo Ui, în toamna aceasta, în cîteva orașe ale Germaniei federale, s-a bucurat de un succes cu atît mai zgomotos și mai edificator, cu cît cercurile și grupările deschise sau ascunse naziste care hălăduiesc acolo cu voia oficialității, au încercat, prin demonstrații, manifestații huliganice de stradă și în sălile de spectacol, ca și prin manifeste injurioase special tipărite și răspîndite, să-i oprească pe spectatori de a intra în teatre.

A face ca „adevărul să încapă în mîna oamenilor ca o armă” a fost unul din preceptele de bază promovate de Bertolt Brecht de-a lungul activității sale de militant prin scris și artă pentru progresul în pace al omenirii. E ceea ce a făcut și face de temut scrisul său, în rîndul celor pe care — și prin Arturo Ui — Brecht îi denunță oprobiului opiniei publice mondiale ca urmași nevrednici ai gangsterului; e însă tocmai ceea ce face ca scrisul său să fie îndrăgit și folosit ca armă de luptă de oamenii cinstiți din lumea întreagă, hotărîți să oprească din fașă ascensiunea tilhărească și războinică a altui Ui în lume.

Crainicul; Flake, Caruther, Butcher, Mulberry, Clark, negustori, conducători ai trustului conopidei; Sheet, armator; Bătrînul Dogsborough; tânărul Dogsborough; Arturo Ui, șef de gangsteri; Ernesto Roma, locotenentul său; Ted Ragg, reporter la ziarul „Star”; Daisy, floarea din docuri; Emanuele Giri, gangster; Bowl, casier la Sheet; Goodwill și Gaffles, doi domni din consiliul comunal; O’Casey, anchetator; Un actor; florarul Giuseppe Givola, gangster; Hook, precupeț; acuzatul Fish; Apărătorul; Judecătorul; Medicul; Procurorul; tânărul Inna, omul de încredere al lui Roma; Un om de rînd; Ignatius Dullfeet; Betty Dullfeet, soția lui; oameni de pază ai lui Arturo Ui; servitorul lui Dogsborough; reporteri de ziar; oameni înarmați; precupeți din Chicago și din Cicero; O femeie.

Pentru ca întâmplările să dobindească acea semnificație care, din păcate, le revine, piesa trebuie interpretată în stilul mare; cel mai bine, cu reminiscențe limpezi din teatrul istoric elisabetan, așadar cu perdele și podeste. Acțiunea se poate desfășura, de pildă, în fața unor cortine de iută stropite în culoarea singelui de vită. Pot fi, eventual, folosite fundaluri panoramice, după cum, de asemenea, sînt îngăduite efecte de orgă, trompete, tobă. Parodia, în înțelesul curat al cuvîntului, trebuie totuși, firește, evitată; așa după cum, nici în ceea ce privește grotescul, nu se cade a fi trecută cu vederea atmosfera de groază. E necesară o interpretare plastică, mișcată într-un tempo rapid, cu clare tablouri de grup în stilul vechii picturi istorice.

În fața cortinei de pînă apare Crainicul. Pe pînă se pot citi anunțuri mari: „Noi știri despre scandalul din docuri.” — „Lupta pentru testamentul bătrînului Dogsborough și confesiunile lui.” — „Întîmplări senzaționale la procesul incendiatorilor de depouri.” — „Asasinarea gangsterului Ernesto Roma de către amicii lui.” — „Șantajarea și uciderea lui Ignatius Dullfeet.” — „Gangsterii cuceresc orașul Cicero.” În spatele cortinei, muzică de bilci.

CRAINICUL

Dragi spectatori, azi vă vom arăta —
Tăcere, sus la galerie! Și dumneata,
Coniță, jos pălăria! Să se vadă
A gangsterilor mare, istorică paradă.
Pentru prima, primissima oară, o să vi se arate
Faimosul scandal din docuri, pe-adevărate.
Apoi veți mai cunoaște:
Testamentul lui Dogsborough și tot ce-acesta recunoaște;
Înălțarea lui Arturo Ui, pe cînd acțiunile erau spre baisse;
Senzaționale știri despre incendierea depourilor și despre
respectivul răsunător proces;
Asasinarea lui Dullfeet; cum se împarte dreptatea la Coma;
Gangsterii între ei: măcelărirea lui Ernesto Roma;
La final — în plină lumină — un ultim tablou:
Gangsterii cuceresc orașul Cicero!
Veți vedea aici, interpretați de actori anume,
Pe cei mai vestiți eroi din gangstereasca lume —
Și dintre cei în viață și cei ce-au prins să moară,
Și gangsteri de-a binelea, și gangsteri într-o doară,
Și dintre cei născuți, și dintre cei făcuți. De pildă, precum fu
Bietul bătrîn, prea respectabilul Dogsborough...

(În fața cortinei pășește bătrînul Dogsborough.)

Îi e părul alb și inima cărbune.
Hai, ramolite, fă-ți cuvenita plecăciune.

(Bătrînul D. se retrage, după ce s-a plecat.)

Urmează după-acesta, dar
Uite că apare:

(apare Givola)

Givola, de meserie florar e.
Cu fleoanca lui sintetic unsă,
Îți vinde drept un roib o capră tunsă.
Minciuna, cică, n-are picioarele prea lungi!
Admirați-i-le la dînsul, atunci!

(Givola se retrage șchiopătînd.)

Și-acum, atenție: un clown de vază!
Emanuele Giri, ieși! Vrea lumea să te vază
(În fața cortinei apare Giri și salută cu mina.)

Unul din cei mai crunți killeri din istorie! Hai,
Te cară!

(Giri se retrage supărat.)

Și-acum, curiozitatea noastră cea mai dihai!
Gangsterul gangsterilor! Faimosul Arturo Ui.
Pe asta cerul, drept pedeapsă, ni-l dăru.
C-avem cugetele cu fărădelegi pătate:
Cu violențe, nerozii, slăbiciuni și alte păcate.

(În fața cortinei, Ui, trecînd de-a lungul rampei, iese.)

Ce mi-e Richard al III-lea și ce-mi este el?
Din vremea celor două Roze-ncoace,
Lumea n-a mai avut de-a face
Cu un mai fulminant, mai sîngeros măcel.

Tocmai de aceea, cinstită lume spectatoare,
Direcțiunea s-a simțit datoare
Totul în stil mare să vă prezinte.
N-a precupețit pentru asta nici eforturi, nici alte cheltuieli pendinte.
Și totuși, ce-i aici, doar strictul adevăru-i
Din ce vedea-veți astă-seară, stăru
Să știți, nu-i nou nimic, nimic artificial
Nici născocit, sau pentru dumneavoastră aranjat special.
Ce vă arătăm aici, pe întreg continentul clar e:
Este piesa cu gangsteri, ce-o știe fiecare.

(În timp ce muzica crește și se întovărășește cu răpăitul unei mitraliere, Crainicul iese, așezat.)

1.

City. Apar cinci negustori, conducători ai
trustului conopidel.

FLAKE

Afurisite vremi !

CLARK

Parcă Chicago,

Fetița noastră dragă, în zori de zi
Pornită după lapte, dă în pungă
De-o gaură, și-și cată acum cenții
Pe undeva, prin șanț.

CARUTHER

Deunăzi, joi,

Ted Moon mă invitase să viu luni
La prînz, la el, eu și-încă vreo optzeci.
De ne-am fi dus, n-am fi aflat la dînsul
Decît pe portărel. Schimbarea asta
De la belșug la sărăcie vine
Mai iute, azi, decît ai zice pis.
Orașu-i inundat, ca și-altă dată
De flote-ntregi de zarzavat. Dar ia
Cumpărători de unde nu-s.

BUTCHER

Ai zice

Că-n plină zi te năpădește noaptea !

MULBERRY

Pînă și Clive and Robber vor fi scoși
La licitație !

CLARK

Wheelers fruct-import
A bancrutat — și-i firmă de cînd lumea.
Garajele Dick Haveloks trag oblonul.

CARUTHER

Și Sheet pe unde-i ?

FLAKE

N-are timp să vină:
Încearcă băncile.

CLARK

Ei taci ! Și Sheet ?

(Pauză.)

Cu un cuvînt: nu mai e rost de afaceri
Cu conopidă-n ăst oraș.

BUTCHER

Ei, domnii mei,

Curaj ! Cît nu ești mort, ești încă-n
viață.

MULBERRY

A nu fi mort nu-nseamnă: a trăi.

BUTCHER

De ce s-o luăm în negru ? În fond nu e
Nimic mai sănătos decît negoțul
Cu mijloace de trai. Nutreț, adică
Pentr-un oraș de patru milioane !
Că-i criză ori nu: orașu-are nevoie
De zarzavat. Iar noi îi facem rost !

CARUTHER

Cu tîrgul de legume cum stăm ?

MULBERRY

Prost.

Cu mușterii de-ți cer un sfert de varză,
Și-ăla pe datorie !

CLARK

Ni se strică

Întreaga conopidă.

FLAKE

Ce ciudat !

E colo-n față un tip — îi zice Ui...

CLARK

Ui, gangsterul ?

FLAKE

El, în persoană. Simte
Miros de mort. Și-i și propune afaceri.
Locotenentul lui, Ernesto Roma,
Se-oferă, cică, piața să convingă
Că-i sănătoasă numai conopida
Ce și-o procură de la noi. Promite
Comenzile să și dubleze. Căci,
Socoate dînsul, precupeții sint
Mult mai dispuși să cumpere verdețuri
Decît sicrie. (Haz de necaz.)

CARUTHER

Ce neobrăzare !

MULBERRY

(ride din toate puterile)

Pe bombele lui Mills și Tompson! Iată
Idei să ieși din criză! Sînge proaspăt
În piața conopidei! În sfîrșit!
Se tot zvonea că ne e somnul greu!
Și se grăbește domnu-Arturo Ui
Să ne servească! Ei, acu-i de-ales:
Ori el, ori numai oastea mîntuirii.
Ce ziceți? Unde-i mai gustoasă ciorba?

CLARK

Eu cred că a lui Ui e mai fierbinte.

CARUTHER

Dați-l afară!

MULBERRY

Dar politicoș!

Că nu se știe ce ne-așteaptă! (Haz.)

FLAKE (lui Butcher)

Cum stăm

Cu intervenția lui Dogsborough?

(Celorlalți)

Butcher cu mine am clocit ceva
Să aflăm un mijloc să ne strecurăm
Prin zodia asta proastă financiară.
Și ne-am gîndit — simplu și scurt:
impozit

Plătim oricum. De ce dar, nu ne-ar
scoate

Chiar statul din noroi, cu-un împrumut
Ca să clădim, să zicem lingă docuri,
Niscai depouri pentru zarzavaturi,
Și-astfel să ieftenim transportul lor
Pînă-n oraș. Bătrînul Dogsborough
Ne-o poate face. Dogsborough ce zice?

BUTCHER

Cam șovăie să intre-n combinație.

FLAKE

Ce spui? E boss electoral în docuri
Și, scîrba, șovăie să ne ajute?

CARUTHER

Iar eu mă storc de bani să se aleagă!

MULBERRY

Fost cantinier la Sheet, al dracului!
Mînca din pîinea trustului-nainte
De a intra-n politică. Murdară
Ingratitudine e asta, Flake.
Ce-ți spuneam eu? S-a dus buna-

cuviință!

Nu-i lipsă-atît de bani. De cuviință-i
lipsă!

Dau cu picioru-n vasul ce se-neacă
Și ocărăsc. Amicu-ți crește dușman,
O slugă încetează a fi slugă,
Iar vechiul cantinier, surizătorul,
E doar un mare boț de carne rece.
Morală, unde zaci în timp de criză!

CARUTHER

Zău, de la Dogsborough, nu
m-așteptam!

FLAKE

Ce-a zis în fond?

BUTCHER

Că-i cam miroase-oferta.

FLAKE

Cum, îi miroase? E rău-mirositor
Să construiești depouri? Asta-i muncă
Și piine pentru mii de muncitori!

BUTCHER

Nu crede, zice, c-am avea de gînd
Să construim.

FLAKE

Auzi, nerușinare!

BUTCHER

Că n-o să construim?

FLAKE

Nu, că nu crede!

CLARK

Găsiți atunci un altul, să vă-mpingă
Propunerea.

MULBERRY

Da, sînt și alții!

BUTCHER

Dar

Nici unul nu-i ca Dogsborough. S-o
știți?
Omul e bun.

CLARK

La ce?

BUTCHER

E om de-onoare.

Mai mult: știut ca om de-onoare.

FLAKE

Fleacuri!

BUTCHER

Că ține la renume-i ne-ndoios.

FLAKE

O fi! Dar nouă de-mpumut ne arde.
Renumele e treaba lui.

BUTCHER

A lui?

Eu cred că-i și a noastră. Un împrumut
Scutit de întrebări, nu poate obține
Decît un om pe care te jenezi
Să-l încolțești cu-nscrisuri și dovezi.
Și-așa un om e Dogsborough. Se
prinde!

Bătrînul Dogsborough ni-l împrumutul.
De ce? Toți cred în el. Cine-a uitat
Să creadă-n Dumnezeu, mai crede-n
Dogsborough.

Cel mai versat bursier, care nu-ți
merge

Nici la un avocat fără-de-avocat,
Și-ar îndesa ultimul cent în șortul
Lui Dogsborough, să stea-n păstrare,

De l-ar vedea, pe vreo teighea, uitat.
Încredere cu caru'! Optzeci de ierni,
Cîte-a trăit, n-a dovedit vreo hibă.
Vă spun: un om ca ăsta-i aur, cînd
Vrei, mai ales, să construiești în docuri
Niște depouri — dar puțin mai-ncet.

FLAKE

Să zicem, Butcher, că-i cum zici: —
de aur.
Cînd jură pe ceva — e sfînt. Dar vezi,
Pe ce vrem noi, nu jură, din păcate.

CLARK

El, nu! „Orașul nu-i castron de
ciorbă!“

MULBERRY

Și: „Toți pentru oraș, orașul pentru
sine!“

CARUTHER

Greșos! Fără umor!

MULBERRY

De-are-o părere,
Și-o schimbă, cert, mai rar decît
cămașa.

El n-are ochi să vadă că orașu-i
Un loc din lemn și piatră, în care
oameni
Trăiesc cu oameni laolaltă, în hartă
Pentru chirie, pentru beafsteak; dînsul
Îl crede din hîrtii și slove sfinte.
Nu m-aș putea-mpăca cu el vreodată.

CLARK

Nu-i și n-a fost al nostru, omul ăsta.
Ce are el comun cu conopida?
De putrezesc legumele-n oraș,
Puțin îi pasă. Un deget n-ar mișca!
De nouășpe ori douăzeci de ani
Ne tot înghite banii la alegeri
Dar conopida doar în farfurie
A cunoscut-o. Cît despre garaje
În unul n-a intrat, măcar, de frică!

BUTCHER

Așa e.

CLARK

Lua-l-ar dracu'!

BUTCHER

Nu dracul! Noi
Să-l luăm!

FLAKE

Ce-ți vine? Clark a demonstrat
Că omul ăsta ne respinge.

BUTCHER

Clark

A spus-o și de ce.

CLARK

Nu știe nici
De Dumnezeu, omul acesta.

BUTCHER

Asta-i
Lipsește. Vezi? Știința. Dogsborough
Nu știe cum te simți în pielea noastră.
Problema-i, deci: cum intră

Dogsborough
În pielea noastră? Ce-am putea să-i
facem?
Să-l lămurim! Că e păcat de el.
Eu am un plan. Ia ascultați ce fel!

*(Apare un text care recheamă în
amintire anumite evenimente din tre-
cutul nu prea îndepărtat: 1929—1932.
Criza mondială a zguduit cu deosebită
putere Germania. În momentul culmi-
nant al crizei, iuncherii prusaci în-
cearcă, multă vreme fără succes, să
pună mina pe niște împrumuturi de
stat.)*

2.

În fața bursei de produse, Flake și Sheet
conversează.

SHEET

Am alergat la Pontiu și Pilat.
Dar Pontiu era plecat. Pilat, în baie.
Îți vezi amicii azi, numai din spate!
'Nainte de a da ochi cu propriu-i frate,
Frăținele se-ncalță-n ghetete vechi
Să nu fie tapat! Vechi asociați,
De se-ntîlesc în fața primăriei,
Își dau bineți cu nume născocite —
Așa se tem unul de altul. Tot
Orașul e cusut la buzunare.

FLAKE

Ce zici de-oferta mea?

SHEET

Să vînd? N-o fac.
Voi vreți chiar masa drept bacșiș
s-aveți,
Ba să vă mulțumesc că luați bacșiș.
Ți-aș spune ce cred despre voi.
Dar tac.

FLAKE

Nu capeți nicăieri mai mult.

SHEET

Da, știu —
Mai mult nu capăt nici de la prieteni.

FLAKE

Azi, banii-s scumpi.

SHEET

Cu-atît mai scumpi, cînd îți
Lipsesc. Și că-ți lipsesc, nu știe nimeni
Mai bine decît un prieten.

FLAKE

Nu ești
În stare să-ți mai ții casa de șleपुरi.

SHEET

Te pomenesci, mai știi, că nu-s în stare
Nici să-mi mai țin nevasta.

FLAKE

Dacă vinzi...

SHEET

...Mă pricopsesc. Aș vrea numai să știu,
Ce zor aveți cu șleपुरile mele?

FLAKE

Că trustul ar dori să te ajute,
Nu ți-a trecut prin gînd?

SHEET

Nu. Ce să mint? !
Zău, unde mi-a fost capul? Să-mi
închipui
Că voi ați vrea de avere să mă
stoarceți,
Cînd gîndul vostru e să mă-ajutați!

FLAKE

Nu ai să ieși din smîrc cu ironia.

SHEET

Nici smîrcu-n schimb n-are folos, iubite
Flake!

(Trec tacticos trei bărbați — gangste-
rul Arturo Ui, locotenentul său Ernesto
Roma și un om de pază. În trecere,
Arturo Ui îl țintește cu privirea pe
Flake, ca și cum ar aștepta ca acesta
să i se adreseze, iar Roma, privind
scena, întoarce cu răutate capul după
dînsul.)

Cine-i?

FLAKE

Gangsterul Arturo Ui —
Ca și cînd noi ți-am fi cumpărătorii!

SHEET

Părea că ține să-ți vorbească.

FLAKE

(rizînd cu teamă)

Sigur.

Ne-aține calea și ne tot propune
Să ne desfacă dînsul conopida
Cu browningul. Sînt astăzi mulți ca Ui.
Se-ntind ca riia în oraș și-l rod
La degete, la brațe, pe la gît.
De unde vin, habar nu are nimeni.
Părerea e că din vreo ocnă-adîncă.
Tot jaful ăsta, spaima, amenințarea,
Răpirile, teroarea, tot măcelul
Și-acel „Miinile sus!” și „Scape cine
poate!”

Trebuie ars.

SHEET

(il privește tăios)

Urgent. Că molipsește.

FLAKE

Ca și cînd noi ți-am fi cumpărătorii!

SHEET

(dîndu-se un pas înapoi
și contemplîndu-l)

Da. Este-o anume-asemănare.
Cu ăștia de au trecut. Nu mare, totuși,
Ceva, chiar dacă nu vizibil, aparent:
În fundul bălții, vezi adesea crengi
Verzi, mucilaginoase. Parcă-s șerpi.
Da-s crengi. Ori poate nu? Așa și tu
Aduci, să nu te superi, cu-acest Roma.
Acu', că v-am văzut pe amîndoi,
Simt că de mult mi-am dat seama
de asta,

Dar fără să-nțeleg. Mai zi o dată:
„Ca și cînd noi ți-am fi cumpărătorii!”
Parcă și vocea... Nu, mai bine zi:
„Sus miinile!” Căci, asta vrei să zici.
(Ridică miinile.)

Iată-le sus, Flake. Șleपुरile luați-mi!
În schimb, hai, dați-mi un picior sau
două. Dați-mi
Mai bine două. E-un preț ceva mai bun.

FLAKE

Ești cam nebun!

SHEET

Ce-aș da să fiu nebun!

3.

Odaie dosnică în hanul lui Dogsborough.
Dogsborough și fiul lui clătesc pahare. Intră
Butcher și Flake.

DOGSBOROUGH

Veniți degeaba. Nu mă prind. Oferta
voastră
Miroase rău, ca pește-mputit.

ȚÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata refuză.

BUTCHER

Las-o-atunci, bătrine !
Noi te-ntrebăm; zici nu. Bun, fie nu !

DOGSBOROUGH

Miroase. Am mai văzut eu astfel de
Depouri. Nu mă prind, nu.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata nu se prinde.

BUTCHER

Bun, lasă.

DOGSBOROUGH

Era să mă dezamăgiți.
Orașul nu-i castron de ciorbă, în care
Să-și vire-oricine lingura. Și-apoi
Comerțul vostru-i sănătos.

BUTCHER

Eu ce zic, Flake ?
Le luați prea-n negru.

DOGSBOROUGH

A lua în negru e trădare.
Vă cam furați singuri căciula, măi
Băieți. Mă rog, ce vindeți ? Conopidă.
Păi asta-i cum ai zice carne, piine.
Și omul asta-ți cere: carne, piine
Și zarzavat. Dă-i rostbeaf fără ceapă
Ori miel fără tarhon: nu te mai calcă
Clientul niciodată ! Or fi, nu zic,
Vreunul-doi mai strîmtorați acum.
Și stau și cumpănesc mult, înainte
De a-și lua o țoală. Dar de-aici la teama
Că-crașul însuși n-ar mai fi în stare
Să-ți dea cei zece cenți pentru verdețuri,
E o distanță. Capul sus, flăcăi !

FLAKE

E bine să te-asculte omul, Dogsborough.
Îi dai curaj.

BUTCHER

Îmi pare aproape comic
Să te știm, Dogsborough, atît de ferm
În ce privește conopida. Căci n-am
Venit, ți-o spun pe șleau, fără-o
intenție.
Nu, nu-i ce crezi. Ce-a fost, a fost,
bătrine.

N-ai teamă. E ceva plăcut. Așa
Vrem cel puțin să credem, Dogsborough.
Trustul a constatat că se-mplinesc
Acum în iunie, douăzeci de ani,
De cînd - e-o viață - ne stăteai aproape.
O firmă-a noastră te-avea cantinier.
Te-ai despărțit de noi, ca binelui
Orașului să te dedici. Orașul
Nu ar fi fost ce-i astăzi, fără tine.
Și-odată cu orașul, n-ar fi fost
Nici trustul conopidei ce e azi.
Mă bucur că-l crezi sănătos în fond.
Căci ieri, s-a hotărît, cu această ocazie
Festivă, drept dovadă a prețuirii

Și semn că te simțim mereu în suflet
Legat oricum de noi, să-ți oferim
Majoritatea de acțiuni a casei
De șlepură - Sheet, cu douăzeci de mii
De dolari. Nu-i nici jumătate din
Valoarea ei.

(Pune un pachet de acțiuni pe masă.)

DOGSBOROUGH

Ce-nseamnă asta, Butcher ?

BUTCHER

Să-ți spun fără ocoluri, Dogsborough:
Nu sînt, în trustul conopidei, firi
Sensibile din cale-afară. Dar
Cînd auzirăm ieri răspunsul tău
La, în sfîrșit, prosteasca noastră rugă
Pentru-mprumut - răspuns cîstit,
de treabă,
Dintr-o bucată, cum e însuși el,
Bătrînul Dogsborough - ți-o spun
cu jenă,

Se umeziră ochii multora
Din noi. „Frumoasă cale“ - zice unul;
Fii liniștit, Flake, nu spun cine - „era
Să apucăm !“ Urmă o pauză. Și-apoi
Veni în chip firesc, propunerea.

DOGSBOROUGH

Butcher și Flake, ce-ascunde asta ?

BUTCHER

Ce
S-ascundă ? E o propunere. Atît.

FLAKE

Și ni-i plăcut s-o ducem la-mplinire.
Ești prototipul cînstii; numele
Îți e rostit ca un proverb; ești tare
Și stai aici în crîșma ta, clătînd
Nu doar paharele, nu. Tu clătești
Și inimile noastre. Și nu ești
Mai înstărit decît ți-s mușteriii.
E mișcător !

DOGSBOROUGH

Zău, nu știu ce să zic.

BUTCHER

Nu zi nimic. Ia frumusețea pachetului.
Că s-ar putea să-i facă trebuință
Și unui om cînstit. Carul cu aur
Nu bate-ades drumul cînstii. Așa-i ?
Și-apoi, mai ai un fiu: un nume bun
E, cîcă, mai de preț decît un cont
La bancă. Ei, el n-o s-o uite. Ia-l !
N-ai să ne săpunezi, sper, pentru asta.

DOGSBOROUGH

Hm ! Casa Sheet !

FLAKE

O poți vedea de-aici.

DOGSBOROUGH (la fereastră)

Am tot văzut-o douăzeci de ani.

FLAKE

Ne și gîndeam.

DOGSBOROUGH

Și Sheet ce face-acum ?

FLAKE

Deschide-o berărie.

BUTCHER

S-a făcut ?

DOGSBOROUGH

De, ce să zic, totu-i frumos și bine
Cu miorlăitul vostru. Însă șleपुरi
Nu prea vād să se dea degeaba.

FLAKE

Este

Ceva la mijloc. Ține seama că
Și cele douăzeci de mii ne-ar sta
Prea bine la-ndemină, acumă după
Eșecul cu-mprumutul cela.

BUTCHER

Și că

Nu ne-ar plăcea tocmai acum

să vindem

Acțiunile în plină piață...

DOGSBOROUGH

Asta

Mai sună a ceva. N-ar fi rău tîrgul.
Doar de n-ar fi legat, pînă la urmă,
Totuși, de niscai condițiuni...

FLAKE

Nici una.

DOGSBOROUGH

Și ziceți, douăzeci de mii ?

FLAKE

E prea mult ?

DOGSBOROUGH

Nu, nu. Ar fi aceeași casă-n care
Am fost cîndva birtaș de rînd. Numai
De n-ar ieși din asta o dandana...
Precis, ați renunțat la împrumut ?

FLAKE

Complet.

DOGSBOROUGH

Mai, mai să mă fi răzgîndit.
Ce zici, e ceva pentru tine, fiu-meu !
Credeam că sînteți bosumflați.

Cînd colo,

Veniți cu-așa ofertă. Iată că
Și cîntea se plătește cînd și cînd.
Așa-i cum ziceți ! Dacă mor, feciorul
Doar numele meu bun va moșteni.
Eu care am văzut atîtea rele,
Comise din nevoie !

BUTCHER

Zău, ne-ai lua

O piatră de pe inimă, dacă-ai
Primi. Căci între noi s-ar risipi
Atunci, gustul amar lăsat, știi tu,
De-acea nefericită cerere.
Și mîine, am putea, urmîndu-ți sfatul,
S-aflăm mijlocul drept, cîstit, prin care
Comerțu-ar fi-n măsură să reziste
Acestui timp mort; căci și tu, atunci,
Ai fi-n comerțul nostru, Dogsborough,
Un om din lumea conopidei. Este ?
(Dogsborough îi ia mîna.)

DOGSBOROUGH

Butcher și Flake, primesc.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata primește.

(Apare o inscripție: Pentru a-l cointe-
resa pe Hindenburg, președintele Reich-
ului, în nevoile lor, iuncherii îi dăru-
iesc o moșie.)

4.

Bîrou de parluri, în strada 122. Arturo UI
și locotenentul lui, Ernesto Roma, însoțit de
oameni de pază, ascultă la radio știrile
turfului. Lîngă Roma, Daisy-floarea din docuri.

ROMA

Aș vrea, Arturo, să te smulgi odată
Din bruna ta posomoreală și din
Visarea asta fără rod, de care
A și-nceput orașul să vorbească.

UI (cu amărăciune)

Vorbește, spui ? Nu mai e nimeni să
Vorbească despre mine. Orașul uită.
Vai, scurt trăiește faima. Doar două luni
De liniște. Și douăzeci de trageri
Se uită. În pîrriile-ți rînduri chiar !

ROMA

Băieții-au început să facă mutre
De cînd se duc biștarii. Ce-i mai rău:
Îi strică inactivitatea. Omul
Se descompune cînd împușcă numai
La cărți de joc. Nici nu-mi mai vine-
Arturo,

Să dau pe la cartierul general.
Îmi plîng de milă toți. Îmbărbătarea
„Mîine-i dăm drumul !” mi se-oprește-n
gît
Cînd îi privesc în ochi. Aveai un plan
Promițător: racheta de legume.
De ce să nu începem ?

UI

Nu acum.

Nu, nu de jos. E încă prea devreme.

ROMA

„Devreme“, na-ți-o bună! De cînd
trustul
Te-a expediat, sînt patru luni de-atunci,
Stai și clocești. Doar planuri!

Și încercări

Cu inima-ndoită. O vizită
La trust ți-a rupt șira spinării. Și
Măruntul incident din Harpers-Bank
Cu polițiștii, îți stăruie încă-n oase.

UI

Păi, ce? Au tras!

ROMA

În aer! Ilegal.

UI

Doi martori mai puțin, și pentru-un fir
De păr, m-aflam acum la gros. Ce jude!
Nici pentru trei parale simpatie.

ROMA

Poliția nu trage cînd e vorba de
Gherete de legume. Ci de bănci.
Ia uite-Arturo. Începem ici, cu strada
A unsprezecea! Geamurile sparte,
Ceva petrol pe conopidă. Așchii
Din tot ce este mobilier. Iar noi
Ne strecurăm în jos, pînă-n a șaptea.
O zi, ori două după asta, intră-n
Tarabe, Manuele Giri, cu
Garofa roșie-n butonieră și
Promite pază. Zece la sută din
Vînzare.

UI

Nu. Întîi am eu nevoie

De pază. Înainte de-a putea
Păzi pe alții, cată eu să fiu
De jude și poliție ocrotit.
De sus atîrnă totul. Nu-am pe jude
În buzunar, cînd el mă-are în al lui.
Nu am nici drepturi. Și orice scatiu
Mă poate ciurui, cînd sparg o bancă.

ROMA

Atunci, nu ne rămîne decît planul
Lui Givola. El simte-urma de scîrnă.
Și dacă-a zis că trustul conopidei
Îi pute „ca la mama-acasă“, e sigur
Ceva. Nu-i vorbă, au circulat și zvonuri
Destule, cînd consiliul comunal
I-a-nuviințat un împrumut la, cică,
Recomandația lui Dogsborough.
De-atunci, se susoțește una, alta,
Despre o chestie care n-ar fi cazul
Și care-n realitate — ar trebui
Să se clădească. Pe de altă parte,
Stă Dogsborough garant în chestia-asta.
Bătrînu-nvățăcel al Domnului,
Părtaş la chestii dubioase? Uite-l
Pe Ragg. E de la „Star“. Mai informat
Ca Ragg, nu-i nimenea. He! Hallo, Ted!

RAGG (un pic băut)

Aa, hallo, Roma! Hallo, Ui! Ce-i nou
La Capua?

UI

Ce vrea?

RAGG

Nimica, Ui.

Vorbeam de-un mic oraș de altădată,
În care a pierit o oaste mare,
De trîndăvie, prea multe petreceri
Și lipsă de-exercițiu.

UI

Du-te naibii!

ROMA (lui Ragg)

Nu vă ciondiți! Mai bine, zi-ne, Ted,
Ceva despre-mprumutul trustului
De conopidă.

RAGG

Ce v-a apucat?

Ori vindeți conopidă-acum? Ghicesc.
Vi s-a făcut de-un împrumut și vouă.
De ce nu-l întrebați pe Dogsborough?
Bătrînul le dă zor (imitînd pe bătrîn):

„Să se distrugă

O bransă de afaceri sănătoasă,
Doar fiindcă temporar e bîntuită
De secetă?“ Nu-i ochi să stea uscat
În tot consiliul comunal. Nu-i unul
Să nu deplîngă soarta conopidei,
De parcă s-ar fi rupt din el o parte.
Dar vai, cu browningul nu-nduiozezi,
Arturo!

(Ceilalți clienți rid.)

ROMA

Nu-l zădări, Ted; omu-i fără chef.

RAGG

Te cred. Givola a și fost, se zice,
Să caute de lucru la Capone.

DAISY (foarte beată)

Minți! De Givola să nu mi-te legi!

RAGG

Aa, floarea docurilor — Daisy! Tot
Anexa soaței lui Givola-șchiopul?

(O prezintă.)

Anexa a patra — a celei de a treia
Anexe de locotenent al unei

(arată spre Ui)

Prea iute-căzătoare stele de
Mărimea a doua... O, amară soartă!

DAISY

Hei! Astupați-i botul de murdar.

RAGG

Urmașii nu-mpletesc bandiților
Curună. Gloata schimbăcioasă cată

Mereu spre noi eroi. Și-l dă uitării
Pe cel ce a fost ieri erou. Mandatul
De arestare îi îngălbenește
În prăfuite-arhive. „Oameni buni,
Nu v-am rănit eu ?” — „Cînd ?”
— „Odată !” — „Ah,
Dar rănilor s-a de mult cicatrizate !
Și cea mai mîndră cicatrice pierde
Odată cu cel ce-a purtat-o !” — „Deci,
În lumea asta, unde fapta bună-i
Neluată-n seamă, nici fapta rea
Nu lasă urme ?” — „Nu !”
— „Stricăta lume !”

UI (*urlă deodată*)

Puneți-i dop la gură.

RAGG (*pălînd*)

Hei, domol

Cu presa, Ui !

(*Clienții s-au ridicat alarmați.*)

ROMA

(*il împinge pe Ragg afară*)

Hai, du-te acasă, Ted.

I-ai spus destule, hai.

RAGG

(*ieșind cu spatele, acum foarte
înfricoșat*)

Pe mai tîrziu !

(*Localul se goleşte repede.*)

ROMA (*lui Ui*)

Ești cam nervos, Arturo.

UI

Dracii ăștia

Mă iau drept un nimic.

ROMA

Că taci de-atîta

Timp, nu de alta.

* UI (*posac*)

Unde zace Giri

Cu procuristul acela de la trust ?

ROMA

Urma să fie-aici, la trei, cu dînsul.

UI

Și ce e cu Givola și Capone ?

ROMA

Nimica serios. Capone, doar,

A fost la florărie pe la el

Să ia niște coroane.

UI

Pentru cine ?

ROMA

Nu știu. Nu pentru noi.

UI

Nu-s sigur.

ROMA

Ei,

Le vezi prea-n negru astăzi. Cui ce-i pasă
De noi ?

UI

Așa-i. C-un găinaț se poartă
Mai respectuos. La cel dintîi eșec
Givola dă bir cu fugiții. Las-că
La cel dintîi succes, i-oi face socoteala.

ROMA

Giri ! (*Intră Emanuele Giri cu un in-
divid scăpătat, Bowl.*)

GIRI

Patroane, ășta-i omul !

ROMA (*lui Bowl*)

Tu ești

În trustul conopidei, procuristul
Lui Sheet ?

BOWL

Am fost. Fost procurist, patroane.
Pin-mai acum o săptămînă, pînă
Ce javra...

GIRI

Nici chiar izul conopidei
Nu suferă...

BOWL

De Dogsborough...

UI (*repede*)

Ce e

Cu Dogsborough ?

ROMA

Ce legături ai tu

Cu Dogsborough ?

GIRI

Păi, de-aia l-am și-adus.

BOWL

El, Dogsborough, mi-a făcut vînt.

ROMA

Din casa

Lui Sheet ?

BOWL

Nu. Din a lui. Că din septembrie
Îi aparține.

ROMA

Ce ?

GIRI

Casa lui Sheet -

Acesta-i Dogsborough. Bowl a fost
martor

Cînd Butcher, de la trustul conopidei,
I-a oferit bătrînului, lui însuși,
Pachetul cu acțiuni.

UI

Și ?

BOWL

Și-i o cruntă

Rușine...

GIRI

Nu observi, patroane ?

BOWL

...ca Dogsborough să-obțină-împrumutul
Cel gras, cerut de trustul conopidei...

GIRI

...și în ascuns să stea 'ca parte-n trust !

UI

(începe să întrezărească ceva)

Aceasta-i mită ! Dumnezeule !

Păi, Dogsborough îmi are unt pe creștet.

BOWL

A mers spre conopidă împrumutul,
Dar obținut a fost prin mijlocirea
Casei de șleपुरi. Deci, prin mine. Și
De fapt, eu pentru Dogsborough-am
semnat,
Nu pentru Sheet, cum minte aparența.

GIRI

Zi că nu-i o senzație ! Dogsborough !
Această veche firmă ruginită !
Această prea din plin răspunzătoare
Și prea cinstită strângere de mână.
Moșneagu-impermeabil la corupție.

BOWL

Ce-am să i-o coc ! Să-mi facă mie vînt
Că-am fraudat, cînd el... Ce javră !

ROMA

Lasă !

Mai sînt, alătura de tine și-altii
Ce spumegă de-ascultă așa ceva.
Tu ce zici, Ui ?

UI (spre Bowl)

Jură ?

GIRI

Sigur.

UI (se deschide mare)

Să nu-l pierdeți din ochi ! Hai,
vino, Roma !
Acum abia-mi miroase a afaceri !
(Iese repede, urmat de Ernesto Roma
și de oamenii de pază.)

GIRI

(îl bate pe Bowl pe umăr)

Măi Bowl, ai pus, îmi pare, în mișcare
O roată care...

BOWL

Bun. Dar comisionul...

GIRI

N-ai nici o grijă ! Îmi cunosc patronul.

(Apare o inscripție: În toamna lui 1932,
partidul și armata personală a lui
Adolf Hitler sînt gata să dea faliment
financiar și sînt amenințate de o ra-
pidă destrămare. Disperat, Hitler se
străduiește să vină la putere. Cu toate
acestea, multă vreme, nu reușește să
ajungă a vorbi cu Hindenburg.)

5.

Conacul lui Dogsborough. Dogsborough și
fiul său.

DOGSBOROUGH

Nu trebuia să accept conacul ăsta.
Că am primit aproape în dar pachetul,
Nu-i atacabil.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Absolut nu.

DOGSBOROUGH

Că-am

Umblat după împrumut, fiindcă am
simțit
Pe pielea mea, cum se destramă-n
lipsuri

O înfloritoare bransă comercială,
Nu poate fi nejust. Dar faptul că-am
Primit conacul ăsta, în credința
Că-ar trage vreun folos casa de șleपुरi,
În timp ce insistam pentru-împrumut,
Și astfel, că pe ascuns am acționat
În propriu-mi interes, a fost greșit.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Da, tată.

DOGSBOROUGH

Iar pachetul ăsta a fost
Ca peștele sărat ce-l vîră gratis
Un circiumar clientului, în coș,
Pentru ca, potolindu-și ieftin foamea,
Să-i fie sete pînă cade criță. (Pauză.)
Ancheta cu privire la depouri
Nu-mi place. Împrumutu-i consumat —
S-au înfruptat din el, și Clark,
și Butcher,
Și Flake, și Caruther. Și, din păcate,
M-am înfruptat și eu. Da' nici-un
funt de
Ciment nu-i cumpărat ! Un lucru-i
bun doar:
Că i-am făcut lui Sheet hatîrul, și
N-am pus să bată toba la încheierea
Tranzacției. Încît nu știe nimeni
Că am ceva cu casa-aia de șleपुरi.

UN SERVITOR (intră)

Vă sună de la trustul conopidei.
E domnul Butcher.

DOGSBOROUGH

Du-te tu, băiete !

(*Tînărul Dogsborough iese cu servitorul. Din depărtare se aud clopote bătînd.*)

Ce-ar mai putea să vrea și Butcher
asta ?

(*Privind pe fereastră afară.*)

M-au răpit plopul la moșia asta.
Și fața lucie-a apei ca argintul
'Nainte de a deveni monetă.
Și că în aer nu duhnește izul
Acrit de bere mult stătută. Brazilii
Și ei încintă ochii, mai ales
Cu virfurile lor. E-un verde cenușiu
Și prăfuit. Și-aceste trunchiuri care,
Ca pielea de vițel, se foloseau
Pe vremuri, la butoaie, drept cană,
Dar plopul au fost hotărîtori. Da,
plopul.

Azi e duminică. Hm ! Și ce pașnic
Ar răsuna bătaia clopotelor
De n-ar fi în lume atîta răutate.
Ce-ar mai putea, duminică, să vrea
Și Butcher asta ? Nu. Nu trebuia
Conacul să ac...

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tată, Butcher zice

Că-azi noapte s-a cerut la primărie
Să se verifice în docuri starea
Depourilor trustului. Ce-i ? Ce
Te doare, tată ?

DOGSBOROUGH

Camforul !

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Poftim.

DOGSBOROUGH

Și ce vrea Butcher ?

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Vrea să vină aici.

DOGSBOROUGH

Aici ? Eu nu-l primesc. Nu mă simt
bine

Cu inima. (*Se ridică. Măreț.*)

Eu n-am nimic de-a face
Cu treaba asta. Am mers șaiszeci de
ani
Pe drumul drept. O știe tot orașul.
În șoalda lor eu n-am nici-un amestec.

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Da, tată. Ți-e mai bine ?

SERVITORUL (*intră*)

Un domn Ui

E-n hol. Și...

DOGSBOROUGH

Gangsterul !

SERVITORUL

Da. I-am văzut

Portretul în ziare. Zice că domnul
Clark

Din trustul conopidei l-a trimis.

DOGSBOROUGH

Să-l dai afară ! Cine l-a trimis ? Clark ?
Ce dracu' ! Îmi atîrnă-acuma gangsteri
De gît ? Vreau să-l...

(*Intră Arturo Ui și Ernesto Roma.*)

UI

Domn' Dogsborough.

DOGSBOROUGH

Afară !

ROMA

Ho, ho ! Mai copăcel ! Fără pripeală.
Azi e duminică. Nu ?

DOGSBOROUGH

Am zis : afară !

TÎNĂRUL DOGSBOROUGH

Tata a zis : afară !

ROMA

S-o mai zică

Și-a doua oară : tot n-ar fi ceva nou.

UI (*nemișcat*)

Domn' Dogsborough.

DOGSBOROUGH

Sun servitorii ! Cheamă

Poliția !

ROMA

Rămii pe loc, copile !

Că-afară sînt niște băieți, și poate
Să nu te prea-nțeleagă !

DOGSBOROUGH

Așa. Cu forța.

ROMA

O, nu cu forța — amice ! Doar un pic
de-emfază.

(*Tăcere.*)

UI

Domn' Dogsborough. Nu mă cunoașteți,
știu.

Sau, ce-i mai rău, mă știți din auzite.
Domn' Dogsborough, aveți în față-un
om

Rău cunoscut. Mi-am început cariera,
Venind din Bronx ca un șomer de rînd
În ăst oraș, acum-a-s paispe ani.
Nu pot să spun că n-am avut izbînză.
Aveam șapte băieți săraci în juru-mi,
Dar hotărîți ca mine a-și rupe halca
Din orice vită-a Domnului prea sfîntul.

Ei, bine, acu-s treizeci. Vor fi mai mulți.
Veți întreba : ce vrea Ui de la mine ?
Nu mult. Atît : să mă cunoască lumea
Așa cum sînt. Să nu mai fiu privit
Drept cavalier de-industrie, aventurier
Sau cine știe ce. (Își drege glasul.)

Măcar de ochii
Poliției, pe care o stimez
Dintotdeauna. De aceea vin
În fața dumneavoastră și vă rog
— Și vreau să știți, eu nu rog cu
plăcere —
Să puneți în favoarea mea, de-i cazul,
O vorbuliță la poliție.

DOGSBOROUGH (neîncercător)

Adică,
Să garantez eu pentru dumneata ?

UI

De-i cazul. Asta va depinde numai
De felul cum ieșim la socoteală
Cu negustorii de legume.

DOGSBOROUGH

Dar ce
Cați dumneata-n negoțul de legume ?

UI

Iată-ne ajunși. Sînt hotărît să-l apăr
De orice încălcări. Dacă-i nevoie,
Cu forța chiar.

DOGSBOROUGH

Dar după cîte știu,
Nu-l amenință deocamdată nimeni.

UI

Deocamdată, nu. Să zicem. Dar eu
Văd mai departe. Și-ntreb : cită vreme ?
Da, cită vreme, într-un oraș ca ăsta,
Cu o poliție leneșă, coruptă,
Va fi în stare precupețul nostru,
Netulburat, să-și vîndă marfa ? Oare
Biata-i gheretă nu va fi distrusă
Chiar mîine de o mină scelerată
Ce va prăda și casa lui de bani ?
N-ar prefera el, încă azi, să știe
Că-n schimbul unui fleac de

compensație,
Negoțu-i stă sub un puternic scut ?

DOGSBOROUGH

Eu cred că : nu.

UI

Aceasta-ar însemna
Că nu-și cunoaște interesul. Se
Prea poate. Micul precupeț, zelos
Dar mărginit, ades cîstit dar rar
Departat-văzător, are nevoie
De-o mină tare să-l conducă. Din
Păcate, dînsul nu cunoaște nici o
Răspundere față de trust, deși
S-ar cuveni atît să-l mulțumească.

Și-aici, domnule Dogsbrough, se-arată
Misiunea mea îndreptățită. Căci
Și trustul cată azi a fi-apărat.
În lături cu rău-platnicii ! Plătește,
Ori îți închizi taraba ! Or fi cîțiva
Mai slabi, să cadă ruinați. Asta
E-o lege-a naturii ! Mai pe scurt :
Și trustul conopidei-îmi duce lipsa.

DOGSBOROUGH

Ce-am eu cu trustul conopidei ? Cred
Că ai greșit adresa, omule,
Cu-interesantul dumitale plan.

UI

Să lăsăm asta-acum. Știți ce-au nevoie
În trust ? De niște pumni ! De cei
treizeci
De tineri hotărîți, conduși de mine.

DOGSBOROUGH

Eu nu știu dacă trustu-ar vrea în loc de
Mașini de scris, să aibă tunuri
Thompson.

Doar nu-s din trust.

UI

Om mai vorbi noi de-asta.
Veți zice : bine, treizeci de bărbați
Vor circula prin trust, încolo-neoace,
Cu arma-n mîini. Dar cine ni-i
chezașul

Că n-om păți noi înșine ceva ?
Răspunsu-i simplu : — Are puterea cel
Care plătește. Iar cel ce-mparte
Banii de lefuri sînteți dumneavoastră.
Eu să vă stau vreodată împotrivă ?
Nu. Niciodată. Chiar de-aș voi-o
Și chiar de nu v-aș prețui precît
Vă prețuiesc. Vă dau cuvîntul meu !
În fond ce-s eu ? Și cîți îmi sînt
ciracii ?

Știți oare că din ei, cîțiva mai că
M-au părăsit ? Azi mai sînt douăzeci !
De-or mai fi douăzeci ! Salvați-mă,
De nu, sînt la pămînt. Sînteți dator
Ca om, să m-apărați de dușmani și
— O spun cum e — chiar de ciracii mei.
E-n joc o operă de paispe ani.
La om, în dumneavoastră fac apel !

DOGSBOROUGH

Ascultă-atunci ce va să facă omul
Din mine : chem poliția !

UI

Ați zis : poliția ?

DOGSBOROUGH

Poliția, da.

UI

Să-nsemne asta că vă
Codiți să mă-ajutați ca om ?
(Urlă) Atunci
O cer tîlharului din dumneavoastră !
Căci asta sînteți ! Vă voi compromite !

Că am dovezi! Sînteți amestec în
Scandalul cu depourile din docuri,
Ce stă să izbucnească! Casa lui Sheet.
Cu șlepuri, sînteți dumneavoastră. Vă
Previn! Să nu mă-mpingeți prea
departe!

Ancheta a fost hotărîită!

DOGSBOROUGH (foarte palid)

Ea nu

Va avea loc. Amicii mei...

UI

S-au dus.

Ieri ați avut amici. Astăzi, nici unul.

Dar mîine, veți avea, în schimb,
dușmani.

De-i cineva să vă salveze-s eu!

Arturo Ui! Eu!

DOGSBOROUGH

N-o să-aibă loc

Ancheta. Nimeni nu-o să-mi facă asta.

Am părul alb...

UI

Dar în afar' de păr,

Nimic nu-i alb la dumneavoastră,

Dogsborough!

Măi omule! (Încearcă să-i ia mîna)

Aibi minte! Judecă!

Lăsați-vă salvat! O vorbă doar

Să-mi spuneți, și or-cine-ar fi îl dobor,

De-ar cuteza, măcar de-un fir de păr

De-al dumneavoastră să se atingă.

Vă rog, numai o dată, Dogsborough,

O dată dați-mi ajutor. Acum!

Nu pot să mai dau ochii cu băieții

De nu mă înțeleg cu dumneavoastră.

(Plînge.)

DOGSBOROUGH

Nu. Niciodată! Să știu de bine că

Se alege praf și pulbere din mine,

Cu dumneata nu intru-n cîrdășie!

UI

S-a zis cu mine. Știu. Am patruzeci

De ani. Și ce sînt? Un nimica! Trebuie

Să îmi întindeți mina!

DOGSBOROUGH

Niciodată!

UI

Băgați de seamă! Am să vă fărîm!

DOGSBOROUGH

Atît timp însă cît oi fi în viață

N-ai să ajungi să-ți vezi potlogăria

Cu zarzavaturi împlinită.

UI (cu demnitate)

Bine,

Domn' Dogsborough. Am patruzeci
de ani

Și dumneavoastră-optzeci. Ei, bun e
cerul,
Am să vă supraviețuiesc. Și știu
Că în negoțul de legume tot voi
Pătrunde.

DOGSBOROUGH

Niciodată.

UI

Roma, hai

Plecăm. (Se pleacă ceremonios și părăsește cu Ernesto Roma încăperea.)

DOGSBOROUGH

O, aer! Ce mai bot! Ce bot!

Nu, n-ar fi trebuit să-accept conacul!

Dar numai asta n-or să îndrăznească

Să cerceteze! Ar fi totul pierdut!

Nu, nu. Aceasta n-or să îndrăznească.

SERVITORUL (intră)

Goodwill și Gaffles din administrația
Comunei!

(Intră Goodwill și Gaffles.)

GOODWILL

Hallo, Dogsborough!

DOGSBOROUGH

Hallö, Goodwill

Și Gaffles. Ce vești noi?

GOODWILL

Cam nu prea bune

Mă tem. N-a fost cumva Arturo Ui

Cel ce-a trecut pe lîngă noi în hol?

DOGSBOROUGH (rizînd silit)

Da, în persoană. Nu-i chiar o podoabă
Intr-un conac.

GOODWILL

Nu. Nu-i chiar o podoabă!

Și-așa, ne-a-mpins un vînt nu tocmai
bun la tine.

E vorba despre trustul conopidei

Și împrumutul lui pentru depouri.

DOGSBOROUGH (scrobit)

Cu împrumutul. Ce-i cu el?

GAFFLES

Ei, ieri

La primărie, au fost cîțiva de-au zis

Că împrumutu-i — nu te minia —

Cam dubios.

DOGSBOROUGH

Cam dubios...

GOODWILL

N-ai grijă!

Majoritatea a fost indignată.

Mă mir că n-am ajuns la pîruială.

GAFFLES

„Cum ? Dubios ce face Dogsborough?“
Se tot striga. „Atunci, te pomenesti,
Si biblia-i dubioasă!“ Apoi, să fi
Văzut cum te cinstiră, Dogsborough !
Prietenii au pretins pe loc ancheta.
Văzînd atîta încredere în tine,
Au cam căzut pe bec, ici-colo, unii.
Si n-au mai vrut măcar s-audă

de-asta.

Majoritatea însă — arzînd, să nu
Îți vadă numele atins nici chiar
De boarea unei suspiciuni, striga :
„El, Dogsborough, nu-i doar un
nume, și
Nu-i doar un om, ci-o ntreagă
instituție.“
Si-așa, urlînd, s-a obținut ancheta.

DOGSBOROUGH

Ancheta.

GOODWILL

O conduce O'Casey pentru
Comună. Cei din trustul conopidei
Zic însă că împrumutu-a fost vărsat
Direct casei de șleपुरi Sheet,
contractele
Cu diferite firme constructoare
Urmînd de casa Sheet a fi încheiate.

DOGSBOROUGH

De casa Sheet.

GOODWILL

Cel mai bun lucru ar fi
Să-nsărcinezi tu însuși pe un om,
De bună reputație și neutru,
În care-ai tu încredere și care
Să-ncerce-a descurca aceste ițe
Întunecate.

DOGSBOROUGH

Sigur.

GAFFLES

Bun. Așa

E-n regulă. Și-acu, hai de ne-arată
Faimoasa-ți reședință, Dogsborough.
S-avem ce povesti !

DOGSBOROUGH

Da.

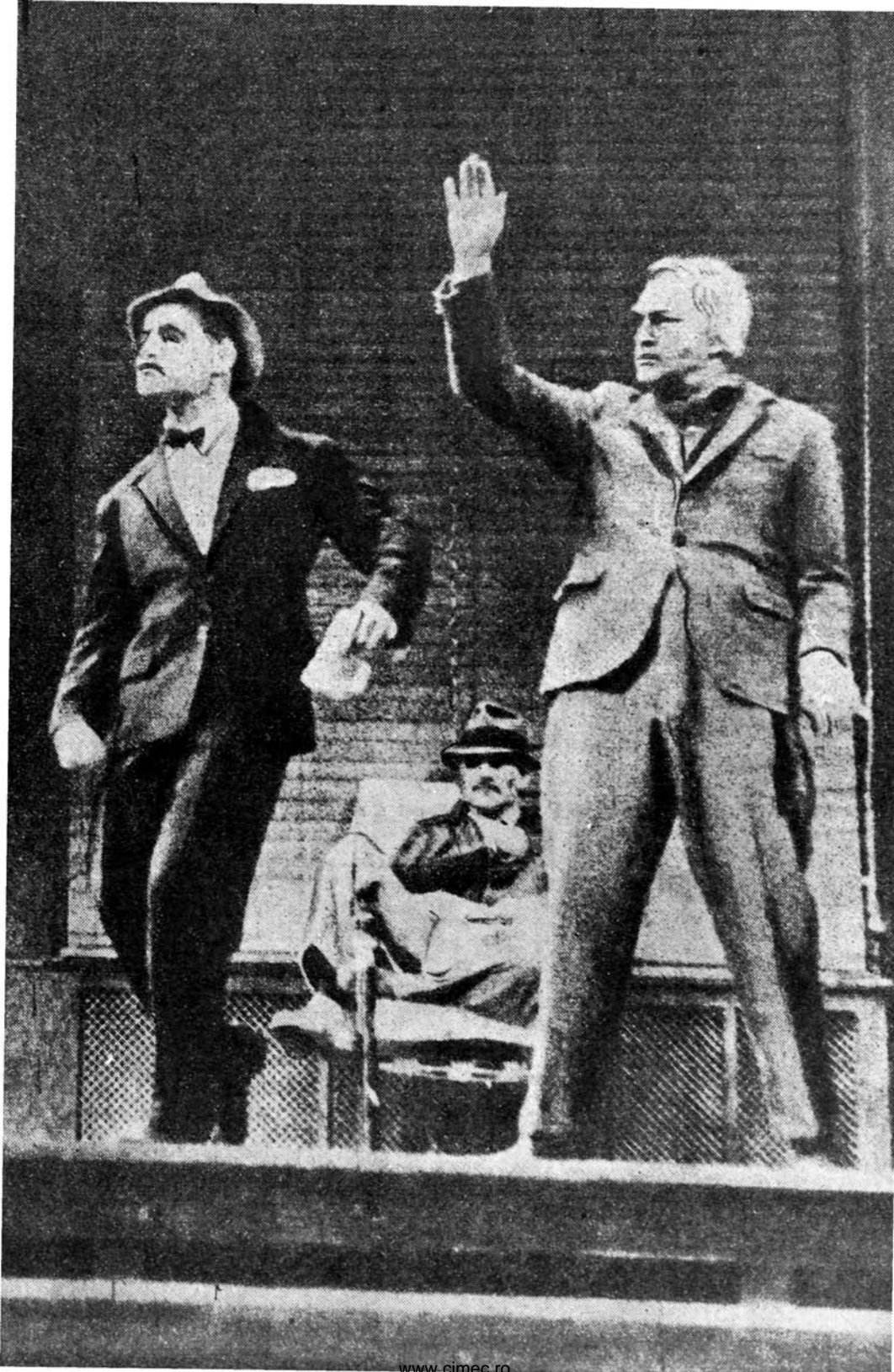
GOODWILL

Linște

Și toaca ! Tot ce-ți poți dori !

Scenă din spectacolul „Ascensiunea
lui Arturo Ui poate fi oprită“, pre-
zentat de Berliner Ensemble : Arturo
Ui luînd lecții de ținută și de dic-
țiune de la un bătrîn actor de pro-
vince

GAFFLES (rîzînd)

Și-ncolo

Cu-orice depou !

DOGSBOROUGH

Un om ! Va fi acolo !

(Ies toți, încet, afară.)

(Apare o inscripție : În ianuarie 1930,
președintele Reichului, Hindenburg,
refuză în câteva rînduri să dea lui Hitler
postul de cancelar al Reichului.
Între acestea are a se teme de apropierea
amenințătoare a scandalului legat de ancheta
privitoare la așa-zisul „ajutor răsăritean“. Pe deasupra, el
mai încasase banii statului pentru
moșia Neudeck ce-i fusese dată în
dar, și pe care-i deturnase.)

6.

Primăria. Butcher, Flake, Clark, Mulberry,
Caruther. În fața lor, lingă Dogsborough —
alb ca varul — O'Casey, Gaffles și Goodwill.
Presa.

BUTCHER (încet)

Cam zăbovește.

MULBERRY

Va veni cu Sheet.

Nu s-or fi înțeles. Întreaga noapte
Cred c-au tratat. Sheet trebuie
să-afirme

Că mai posedă casa.

CARUTHER

Nu-l așteaptă

Pe Sheet plăcinte calde-aici, de vine
Să ne arate că-i el ticălosul.

FLAKE

Sheet n-o să se-nvoiască.

CLARK

Trebuie.

FLAKE

De ce să ia asupra lui cinci ani
De pușcărie ?

CLARK

Pentru un teanc de bani
Și pentru Mabel Sheet, cu luxul ei.
Mai e

Nebun și astăzi după dînsa. Ai
Să vezi că se-nvoiește. Pușcărie,
N-ai grijă, n-o să vadă. Dogsborough
Va aranja el asta.
(Se aud țipînd vinzătorii de ziare. Un
reporter intră cu o foaie.)

GAFFLES

Sheet e mort.

A fost găsit mort. Avea
În vestă un bilet de drum spre Frisco.

BUTCHER

Sheet mort ?

O'CASEY (citește)

Ucis.

MULBERRY

O !

FLAKE (încet)

Vezi ? Nu s-a-nvoit.

GAFFLES

Ce-i, Dogsborough ? Ce e ? Ți-e rău ?

DOGSBOROUGH (în silă)

Nu. Trece.

O'CASEY

Moartea lui Sheet...

CLARK

Neașteptata moarte
a lui Sheet, bietul, este-aproape
o cange

Înfipță în anchetă...

O'CASEY

Da, desigur :

Ce e neașteptat îți vine-adeea
Pe așteptate. Adeseori aștepți
Ceva neașteptat. Așa e-n viață.
Cu gînd curat mă aflu-n fața voastră
Și sper, la întrebările ce-oi pune,
Să nu fiți nevoiți a mă trimite
La Sheet, după răspuns. Căci de
azi-noapte
Sheet a muțit, cum văd în foaia asta.

MULBERRY

Cum ? În definitiv, ați acordat
Casei de șlepuri împrumutul, nu ?

O'CASEY

Așa-i. Dar : cine e casa de șlepuri ?

FLAKE (încet)

Nostimă chestie. Țsta-o să mai scoată
Ceva din mîneacă.

CLARK (la fel)

Ce să mai scoată ?

O'CASEY

Ce, Dogsborough ? Ți-e rău ? Ori aeru-i
Închis ? (Celorlalți)

Vreau doar să spun că s-ar putea
Bîrfi : că Sheet e nevoit acum,
Odată cu lopețile de lut,
Să ia asupra-și și beleaua asta
De-aici. Presimt...

CLARK

Eu zic, O'Casey, că
Mai bine-ar fi să nu presimți prea
multe.
Sînt doar la noi legi împotriva birfii.

MULBERRY

Ce vă-ncurcați în vorbe? Am auzit
Că Dogsborough a însărcinat un om
Să deslușească toate. Să așteptăm
Să vină omul!

O'CASEY

Văd că zăbovește.
Și dacă vine, sper să ne vorbească
Nu numai despre Sheet.

FLAKE

Sperăm să spună
Ce e, nu altceva.

O'CASEY

E deci, un om
De-onoare? N-ar fi rău. Totu-ar putea
Fi lămurit, căci Sheet s-a stins abia
Azi-noapte. Bine. Vreau să sper
(lui Dogsborough)
că-i om
De omenie omul ce-ai ales.

CLARK (tăios)

E-acela care e. Îți place? Uite-l.
(Intră Arturo Ui și Ernesto, însoțiți
de oameni de pază.)

UI

Hallo, Clark! Hallo, Dogsborough!
Hallo!

CLARK

Hallo, Ui!

UI

Ei, ce vor să le comunic?
O'CASEY (lui Dogsborough)
Asta ți-e omul?

CLARK

Da. Și ce? Nu-i bun?

GOODWILL

Păi, Dogsborough...

O'CASEY

(presei, care dă semne de neliniște)
Tăcere!

UN REPORTER

Asta-i Ui!

(Risete. O'Casey face liniște. Apoi
măsoară pe oamenii de pază.)

O'CASEY

Aceștia ce-s?

UI

Prieteni.

O'CASEY (lui Roma)

Dumneata?

UI

E procuristul meu, Ernesto Roma.

GAFFLES

Stop. Spune, Dogsborough, s-o luăm
de bună?
(Dogsborough tace.)

O'CASEY

Deci, după cum ne lasă să-nțelegem
Tăcerea grăitoare a domnului
Dogsborough, dumneata, domnule Ui,
Deții încrederea domniei-sale
Și ne-o soliciți pe a noastră. Bine.
La cine-s, așadar, contractele?

UI

Contracte? Ce fel de contracte?

CLARK

(in timp ce O'Casey se uită la
Goodwill)

Cele

Ce pare-a fi încheiat casa de șlepur
Cu anumite firme constructoare
Pentru-a zidi depourile-n docuri.

UI

Habar n-am de contracte.

O'CASEY

Nu?

CLARK

Socoți

Că nici nu sînt?

O'CASEY (repede)

Cu Sheet ai stat de vorbă?
UI (dînd din cap)

Nu.

CLARK

A, nici n-ai vorbit cu Sheet?

UI (cu patos)

Cel ce

Susține c-am vorbit cu Sheet, vă minte.

O'CASEY

Credeam că ai studiat chestiunea, Ui,
Cum ți-a cerut-o Dogsborough.

UI

Păi, asta

Am și făcut.

O'CASEY

Și a dat roade studiul?

UI

Desigur. Nu a fost ușor să dau
De adevăr. Iar adevăru-acesta

Nu-i prea plăcut. Cînd domnul
Dogsborough
M-a invitat s-aduc lumină și —
În interesu-orașului — să aflu
Ce s-a ales din banii-astei comune,
Strînși din paraua noastră de
contribuabili
Și-ncredințați apoi casei de șlepuri,
A trebuit cu groază să constat
C-au fost sfeterisiți. E punctul unu.
Ei, cine-anume i-a sfeterisit?
E punctul doi. Am cercetat și asta,
Iar vinovatul, din păcate...

O'CASEY

Cine-i ?

UI

Sheet.

O'CASEY

Vai ! Tăcutul Sheet, cu care n-ai
vorbit ?

UI

Ce vă uitați așa ? Îl cheamă Sheet
Pe vinovat.

CLARK

Păi, Sheet e mort. Nu știi ?

UI

E mort ? Am fost la Cicero azi-noapte.
De-aia nu știu. Am fost cu Roma.
(Pauză.)

ROMA

Știi că-are haz ? Ce credeți,
e-o-ntîmplare
Că toc... ?

UI

Nu-i întîmplare, domnii mei.
Căci sinuciderea lui Sheet e-urmarea
Crimei lui Sheet. E o monstruozitate !

O'CASEY

Atît : că n-a fost sinucidere.

UI

Dar ce ? Firește, azi-noapte-am fost
cu Roma
La Cicero, și nu știm, deci, nimic.
Un lucru însă știu și-mi este clar :
Că Sheet, un om de-onoare-n aparență,
A fost un gangster.

O'CASEY

Înțeleg, Ui. Nu știi
Nici un cuvînt prea dur pentru-acest
Sheet,

Căruia astă-noapte, altceva
I-a fost prea dur. Tu ce zici,
Dogsborough ?

DOGSBOROUGH

Eu ?

BUTCHER (tăios)
Ce-i cu Dogsborough ?

O'CASEY

Aceasta e :

Cum înțeleg pe domnul Ui — și cred
Că-l înțeleg prea bine — a fost o casă
De șlepuri care-a obținut bănetul
Și l-a defraudat. Se pune-acum
O întrebare doar : cine e casa ?
Aud că-i zice Sheet. Dar ce-i un
nume ?

Noi vrem să știm cui i-a aparținut,
Nu cum o cheamă. Aparținea lui
Sheet chiar ?
Sheet, fără-ndoială, că ne-ar spune-o.
Dar Sheet, în ce-l privește, tace mîlc.
Din clipa-n care domnul Ui a fost
La Cicero. Nu-i oare cu puțință
Ca totuși să fi fost alt proprietar,
Atunci cînd s-a comis înșelăciunea ?
Tu ce zici, Dogsborough ?

DOGSBOROUGH

Eu ?

O'CASEY

Da. Se poate
Să fi fost tu-n birou la Sheet, cînd
tocmai
Se — hai să zicem — nu se-ncheia
Acolo, vreun contract ?

GOODWILL

O'Casey !

GAFFLES (lui O'Casey)

Cum,
Dogsborough ? Ce-ți trece prin minte ?

DOGSBOROUGH

Eu...

O'CASEY

Și mai-nainte, la consiliu, cînd
Ne povesteai că-o duce greu negoțul
Cu conopidă, și că-ar trebui
Să i se acorde-un împrumut, vorbeai
Din proprie experiență ?

BUTCHER

Ce e asta ?
Ori nu vedeți că omului i-e rău ?

CARUTHER

Un om bătrîn !

FLAKE

Măcar părul lui alb
S-ar cuveni să vă deschidă ochii
Că-n el nimica rău nu poate zace.

ROMA

Eu zic : dovezi !

O'CASEY

Iar cât despre dovezi...

UI

Vă rog tăcere! Ordine, prieteni!

GAFFLES (tare)

Vorbește, pentru Dumnezeu,

Dogsborough!

UN OM DE PAZĂ (urlă brusc)

Șeful vrea liniște! Tăcere!

UI

Dacă-mi

Ingăduiți să spun ce simt acum,

În clipa asta — rușinoasă clipă:

E insultat un om bătrîn și-n juru-i

Prietenii lui tac — atunci aflați:

Mă-ncred, domnule Dogsborough, în

cinstea

Domniei-voastre. Așa arată chipul

Vinovăției — vă-ntreb? Țtia-s ochii

Unui bărbat ce umblă să înșele?

Ori, ce e alb nu mai e alb aici?

Iar negrul încetează-a mai fi negru?

Rău am ajuns, de am ajuns aici.

CLARK

Să-nvinuiești un om imaculat,

De mituire?

O'CASEY

Ba mai mult: de fraudă!

Căci eu susțin că prea cețoasă casă

De care-am auzit atâtea rele

Pe cînd era lui Sheet atribuită,

Apartinerea de fapt lui Dogsborough

În vremea împrumutului.

MULBERRY

Minciună!

GAFFLES

Dau capul pentru Dogsborough!

O, cheamă

Întreg orașul! Și găsește unul

Măcar, care să-l ponegrească!

UN REPORTER

(altuia, care tocmai a intrat)

Tocmai

E Dogsborough-acuzat.

CELĂLALT REPORTER

Dogsborough, zici?

De ce nu Abraham Lincoln?

MULBERRY și FLAKE

Martori, martori!

O'CASEY

A, martori? Martori vreți? Ei, Smith,

cum stăm

Cu martorul? E-aici? Văd c-a venit.

(Unul din oamenii lui a trecut la ușă

și i-a făcut un semn. Toți au privirile

ățintite spre ușă. O scurtă pauză. Apoi

se aud împușcături și zgomot. Mare neliniște. Reporterii fug afară.)

REPORTERII

În fața porții. Cu o mitralieră.

— Cum se numește, O'Casey, martorul?

— E lată. — Hallo, Ui!

O'CASEY (mergînd spre ușă)

Bowl. (Strigă afară.)

Înăuntru!

OAMENII DIN TRUSTUL CONOPIDEI

Ce s-a-ntîmplat? — L-au împușcat pe unul

Pe scară. — Ei, drăcie!

BUTCHER (lui Ui)

Ui, mai mult

Scandal? Ne-am despărțit, să știi. de-o fi

Să se întîmple...

UI

Cum?

O'CASEY

Aici, 'năuntru!

(Cîțiva polițiști aduc un corp înăuntru.)

E Bowl. Mi-e tare teamă, domnii mei,

Că martorul meu nu mai e în stare

Să fie-interogat.

(Iese repede. Polițiștii au așezat cadavrul lui Bowl într-un colț.)

DOGSBOROUGH

Hai, Gaffles, ia-mă

De-aici.

(Gaffles iese, trecînd pe lîngă el fără a-i răspunde.)

UI

(cu mîna întinsă spre Dogsborough)

Te felicit, Dogsborough!

— Îmi place

Să fie totul clar. Oricum aș face.

(Apare o inscripție: Cînd cancelarul

Reichului, generalul Schleicher, a a-

menințat că va da pe față fraudele

comise cu banii destinați „ajutorului

răsăritean“, precum și deturnarea im-

pozitelor, Hindenburg a predat la 30

ianuarie 1933 lui Hitler puterea. An-

cheta întreprinsă a fost anulată.)

7.

Mammoth-Hotel. Suita lui Ui. Doi oameni

de pază aduc în fața lui Ui un actor zdren-

țaros. În fund, Givola.

PRIMUL OM DE PAZĂ

E un actor, patroane. Nu-i înarmat.

AL DOILEA OM DE PAZĂ

E și prea pe geantă să-și ia un browning. Da-i sătul, că poate declama, acolo, la circiumă când sînt sătui clienții. E un clasicanist.

UI

Bine. Ascultă, șefule: mi s-a dat a înțelege că felul meu de a vorbi ar lăsa de dorit. Dar n-o să am încotro, o să vină o ocazie ori alta, mai ales cînd s-o lăsa cu politică, și o să trebuie să zic o vorbă, două, ca să-mi expun părerile. De-aia vreau să iau niște lecții. Și de ținută.

ACTORUL

Da, cum să nu.

UI

Veniți cu oglinda! (*Un om din pază aduce și așază în față o mare oglindă de toaletă.*) Întîi de toate, mersul. Vouă, cum vă e mersul, acolo-n teatru sau la operă?

ACTORUL

Vă înțeleg. Vă gîndiți la stilul cel mare. Iuliu Cezar, Hamlet, Romeo, piesele lui Shakespeare. Ați dat, domnule Ui, de omul potrivit. Zece minute, și bătrînul Mahonney vă învață demarșa clasică. În fața dumneavoastră, domnilor, stă un caz tragic. Sînt o ruină din cauza lui Shakespeare. Poet englez. Aș fi putut să joc astăzi pe Broadway, de n-ar exista Shakespeare. Asta-i: tragedia unui caracter. „Nu juca Shakespeare, Mahonney, cînd joci Ibsen! Uită-te, domnule, la calendar! Sîntem în 1912!” — „Arta, domnule, nu cunoaște calendar!” zic eu, „eu fac artă!” Ei, ce să-i faci?

GIVOLA

Mi se pare, patroane, că ai căzut pe mîini proaste. E cam *passé*.

UI

O să vedem. Ia mișcă-te așa, încolo-ncoace, ca la Shakespeare ăsta. (*Actorul se mișcă încolo-ncoace.*) Bine!

GIVOLA

Doar n-ai să poți să apari cu mersul ăsta în fața precepușilor! E nefiresc!

UI

Ce-i aia nefiresc? Nimeni nu e azi firesc. Cînd merg, vreau să se bage de seamă că merg. (*Copiază mersul actorului.*)

ACTORUL

Capul înapoi. (*Ui dă capul înapoi.*) Piciorul atinge podeaua mai întîi cu

virful. (*Ui atinge podeaua, mai întîi, cu virful picioarelor.*) Bine. Excelent. Aveți un talent înăscut. Numai cu brațele mai e ceva. Cam țepene. O clipă. Cel mai bine ar fi să le așezați, așa laolaltă, în față, în dreptul părții rușinoase. (*Ui își pune mîinile, în timpul mersului, în fața sexului.*) Nu-i rău. Neafectat și totuși voit. Dar capul, mai înapoi. Așa, cred, domnule Ui, că mersul e în ordine pentru scopurile dumneavoastră. Ați mai dorit ceva?

UI

Cum să stau în fața lumii.

GIVOLA

Pune-ți doi vlăjgani tineri în spate și ai să stai la perfecție.

UI

Prostie. Cînd stau, vreau ca lumea să se uite nu la doi vlăjgani care-mi sînt în spate, ci la mine. Corecteză-mă. (*Ia o atitudine, cu brațele la piept.*)

ACTORUL

Se poate și așa. Dar e comun. Dumneavoastră, domnule Ui, nu doriți să arătați ca un bărbier oarecare. Încrucișați brațele astfel. (*Îi pune brațele așa fel, unul peste celălalt, încît rămîne vizibil dosul palmelor, acestea fiind așezate pe brațul superior.*) O schimbare mărunță, dar deosebirea e puternică. Comparați, domnule Ui, în oglindă. (*Ui probează noua ținută a brațelor, în oglindă.*)

UI

E bine.

GIVOLA

Și de ce acestea? Numai Să fii pe plac gomoșilor din trust?

UI

Te cred că nu. Firește, e pentru omul De rînd. De ce-ți inchipui tu, de pildă, Că Clark acesta de la trust se-arată Atît de țănoș? Nu pentru-ai lui! Căci pentru cei de-o seamă, îi ajunge Cît are-n bancă. Întocmai cum băieții, Cînd este cazu-mi fac rost mie de Autoritatea cuvenită, Clark Se arată țănoș pentru lumea simplă. Așa și eu!

GIVOLA

Dar poate să se spună: Că nu prea pare natural. Sînt și unii Mai dificili.

UI

Sînt și din ăștia, sigur. Atît, că nu e vorba ce anume

Gîndește prea deșteptu-ori prea
vicleanu'.
Ci-i vorba cum îl vede pe stăpîn
Un om de rînd. Destul !

GIVOLA

Oricum, stăpînul
Expus ca-n galantar ? N-ar fi,
patroane,
Mai bine să apară curajos
Cu vinătăi la ochi, sumes la mîneci ?

UI

Pentru asta-l am pe Dogsborough
bătrînul.

GIVOLA

L-au cam trecut ceva sudori, îmi pare.
Mai e înregistrată la „activ”,
Nu-i vorbă, această piesă de muzeu.
Dar de expus, o cam expun cu greu.
Probabil pentru că nu-i chiar așa
De veritabilă...
Așa se-ntîmplă cu biblia din casă,
Pe care nimeni nu o mai deschide
De cînd, în cerc intim, odată răsfoită
Au dat, printre cînstitele vechi pagini,
Peste o ploșniță uscată. Dar
Firește, pentru trustul conopidei
Mai poate fi destul de bună.

UI

Pe cine să-l respecti, eu hotărâsc.

GIVOLA

Am înțeles, patroane. N-am nimic
Cu Dogsborough ! Mai poate fi util.
Nici chiar la primărie nu-l doboară,
C-ar fi prea mare crahul.

UI

Acum, șezutul.

ACTORUL

Cum se șade ! Aceasta e, aș zice,
partea cea mai grea, domnule Ui.
Sînt oameni care știu să meargă, sînt
oameni care știu să stea, dar unde-s
cei ce știu să șadă ? Luați un scaun
cu spetează, domnule Ui. Și acum re-
zemați-vă. Mîinile pe coapse, paralel
cu burta. Coatele, departe de corp. Cît
timp puteți ședea așa, domnule Ui ?

UI

Oricît de mult.

ACTORUL

Atunci, e totu-n ordine, domnule Ui.

GIVOLA

N-ar fi, patroane, rău, ca moștenirea
Lui Dogsborough s-o lași scumpului
Giri ?

El c brodește și fără popor
Cu popularitatea. De-i nevoie
Se face vesel și mi-ți rîde-n hohot

Că se desprinde stucul din tavan.
Și chiar cînd nu-i nevoie. Bunăoară,
Cînd tu, fecior al Bronxului, cum ești
Cu-adevărat, vorbești despre cei șapte
Și hotărîți băieți...

UI

Ei ? Rîde-atunci ?

GIVOLA

Că se desprinde stucul din tavan. Dar
Lui să nu-i spui nimic, că iarăși zice
Că am pică pe el. Dezvăț-l mai
degrabă

S-adune pălării.

UI

Ce pălării ?

GIVOLA

Păi, pălăriile celor pe care
Îi culcă cu pistolul. Pe deasupra,
Să le și porți în public. E scirbos !

UI

Eu nu string calului gonaș zăbala.
Nu iau în seamă micile păcate
Celor ce conlucrează lingă mine
(Actorului.)
Să trecem la vorbire ! Hai, recită-mi !

ACTORUL

Shakespeare. Nimic altceva. Cezar.
Eroul antic. (Scoate o cârtică din bu-
zunar.) Ce părere aveți de cuvîntarea
lui Antoniu ? În fața sicriului lui
Cezar. Împotriva lui Brutus. Condu-
cător al asasinilor. Model de cuvîntare
pentru popor ; foarte celebră. Am jucat
pe Antoniu în 1908, la Zenith. Tocmai
ce vî trebuie, domnule Ui. (La atitu-
dine și recită, vers cu vers, cuvîntarea
lui Antoniu.)

Prieteni, cetățeni, romani, plecați
urechea !

(Ui îl îngîină, urmărind din cârtică,
îndreptat cînd și cînd de către actor.
În fond, își păstrează însă glasul greoi
și răgușit.)

Cezar e mort. Eu am venit aici
Pe Cezar să-l îngrop, nu să-l slăvesc.
Ce-i rău, în fapta omului, trăiește
Și după el. Ce-i bun, se-ngroapă-adesea
Cu dînsu-odată. Așa-i cu Cezar ! Brutus
Prea-vrednicul, v-a-ncredințat azi :

Cezar

A fost un despot. E-o greșeală cruntă
Pe care crunt a și plătit-o Cezar.

UI (singur, mai departe)

Venii-aici, în fața raclei lui,
Să vă vorbesc. Mi-a-ngăduit-o Brutus
(Căci Brutus este un bărbat cînstit
Cum sînt și ceilalți toți, bărbați cînstiți.)
Mi-a fost prieten, drept și credincios.
Dar, zice Brutus, Cezar a fost despot.

Și Brutus este un bărbat cinstit.
A dus la Roma, mii de prizonieri
Și-umpluse vistieria Romei cu
Bănet strîns din răscumpărări. Să fie
Așa ceva, faptă de despot, oare?
Ne-ndoiș — omul sărac din Roma
De i-ar fi spus-o — Cezar ar fi plîns.
Despoții-au inima de piatră? Poate!
Dar, după Brutus, Cezar a fost despot.
Și Brutus este un bărbat cinstit.
Ați fost de față cînd, la Lupercalii
L-am îmbiat de trei ori cu coroana
De rege, iar el a respins-o. Fost-a
Aceasta, fapta unui despot? Nu?
Dar Brutus zice că a fost un despot.
Iar el e, sigur, un bărbat cinstit.
Eu nu vorbesc ca să-l înfrunt pe

Brutus.
Ci sînt aici să spun ceea ce știu.
Cîndva l-ați îndrăgit — și-aveați temeii!
V-oprește-acuma vreun temei să-l
plîngeți?

(În timpul ultimelor versuri, coboară încet, cortina. Apare o inscripție: După cum se spune, Hitler a luat lecții de declamație și de ținută nobilă de la actorul provincial Basil.)

8.

Biroul trustului conopidei, Arturo Ui, Ernesto Roma, Giuseppe Givola. Emanuele Giri și oameni de pază O ceată de mici precupeți sînt numai urechi la spusele lui Ui. Pe stradă, lîngă Ui, șade bolnav, bătrînul Dogsborough în fund, Clark.

UI (*urlînd*)

„Omor! Măcel! Bun plac! Șantaje!
Jaf!
În plină stradă, pocnete de pușcă!
Bărbați ce-și văd cuminți de treaba lor
Și pașnici cetățeni ce intră-n primărie
S-aducă mărturii, uciși în plină zi!
Vă-ntreb: ce face-n fața-acestor fapte,
Conducerea orașului? Nimic.
Ar trebui, mai știți, ca oamenii cinstiți
Să plănuiască afaceri tenebroase,
Celor cinstiți să le ciuntească cîntea,
Decît să intervină.

GIVOLA

Auziți!

UI

Pe scurt, domnește haosul. Căci dacă
Oricine poate face orice vrea
Și orișice-i inspiră egoismul,
Înseamnă că se-nfruntă toți cu toții,
Că, deci, ne stăpînește haosul.
Cînd îmi țin pașnic chioșcul cu
verdețuri
Ori îmi conduc, să zicem, camionul

Cu conopidă, ori mai știu eu ce,
Și-un altul dă năvală peste mine
În chioșc: „Mîinile sus!“ Sau trage-n
roți

Cu browningul, ca să rămîn pe geantă,
Nu poți avea o viață liniștită.
Dar dacă știu că oamenii-s așa,
Nu mielusei blajini, sînt nevoie
Să fac ceva, să nu mă năvălească
Și mîinile să nu-mi mai țin, tot la
Cheremul orișicărui, ridicate,
Ci să le pot utiliza, să zicem,
La număratul castraveților
Sau ce mai știu eu. Căci acesta-i omul.
De bună voie, omul n-o să pună
Deoparte revolverul. Poate, fiindcă
E mai frumos așa, ori poate, fiindcă
Anume demagogi i-ar lăuda
La primărie. Dacă nu-mpușc eu,
Împușcă celălalt. E logic. Dar
Ce-i de făcut atunci, vă-ntrebați.
Am să vă spun. Da'ntii de toate-un
lucru:

Așa ca pînă-acuma, nu mai merge.
Să stai, să lîncezești la casă și
Să sperii că o să fie-odată bine
Iar pe deasupra, între voi, să fiți
Împrăștiati și dezbinați și fără
O pază bună să vă ocrotească,
Să stați neputincioși, de aceea, în fața
Oricărui gangster, asta nu mai poate
Să meargă. Avem nevoie-în

consecință,
În primul rînd de unitate. Al doilea:
De jertfă. Cum? Parcă v-aud că
ziceți:
Noi, jertfă? Pentru pază să dăm bani?
Treizeci la sută, taxă de protecție?
Nu, nu; nu vrem. Ni-i banul prea

aproape.
De-am avea pază gratuit, mai va!
Ei bine, scumpii mei zarzavagii,
Nu-i chiar așa de simplu. Pe de
gratis

Ai numai moartea. Orice altceva
Te costă bani. Și paza costă deci.
Și liniștea. Și siguranța ta.
Și pacea. Asta-i viața. Așa fiind
Și, pentru că în veci nu va fi altfel,
Eu și cîțiva pe care îi vedeți
Aici de față — afară mai sînt și-alții —
Am hotărît să vă-njghebăm noi paza.

(Giri și Roma aplaudă.)

Ca să puteți vedea însă că totul
Urmează a se face pe-un temei
Negustoresc, iată-l pe domnul Clark,
Din firma Clark-vînzări en gros, pe
care
Desigur îl cunoașteți foarte bine.
(Roma îl trage pe Clark în față. Cîțiva precupeți aplaudă.)

GIVOLA

Îngăduiți, în numele-adunării,
Să vă spun bun sosit, domnule Clark.
Că trustul conopidei intervine
Pentru ideea lui Arturo Ui
Nu poate decât să vă onoreze.
Vă mulțumim, domnule Clark.

CLARK

Noi cei

Din trustul conopidei, doamnelor
Și domnii mei, vedem cu-ngrijorare,
Cum tot mai anevoie vă desfaceți
Legumele. Se zice: sînt prea scumpe ?
De ce sînt scumpe ? Fiindcă-

ambalatorii

Și-ncărcătorii și șoferii noștri
Cer și tot cer mai mult. Aici e cazul
Să ni se aducă ordinea pe care o
Dorește domnul Ui și-ai lui prieteni.

PRIMUL PRECUPET

Dar dacă omul simplu-are venituri
Mai mici și tot mai mici, atuncea cine
Ne cumpără legumele ?

UI

Întrebarea

E foarte îndreptățită. Am să răspund:
Pe muncitor, îți place ori nu-ți place,
Din lumea noastră de-astăzi, nu-l

mai poți

Exclude. Nici ca mușteriu măcar.
Am spus-o sus și tare, întotdeauna,
Că munca-onestă nu dezonoarează
Ci că e constructivă și c-aduce
Profituri. Prin aceasta-i necesară.
Oricare muncitor, luat în parte,
Se bucură de simpatia mea.

Doar cînd se înhăitează și-și permite
Să-și vîre nasu-unde nu-l taie capul,
De pildă, cum se storce profituri și
Așa și mai departe, zic: stai, frate !
Să ne-nțelegem: tu ești muncitor,
Aceasta vrea să zică să muncești.
De-mi vii însă cu greve și-ncetezi
Să mai muncești, nu mai ești muncitor
Ci-un element primejdios și-atunci
Te-inhaț ! (Clark aplaudă.)

Dar pentru a vedea mai mult
Că toate urmează să aibă loc cîstit,
Pe-ncredere, se află aci de față
Un om, ce pentru toți din noi, pot

spune,

Slujește drept model de-naltă cinste
Și de integritate: domnul Dogsborough.
(Precupeții aplaudă ceva mai tare.)
Mă simt profund dator, în clipa asta,
Să vă aduc, domnule Dogsborough,
Prinos de mulțumire. Providența,
Ea ne-a legat. Nu am să uit vreodată
Că-un om ca dumneavoastră m-a ales
Pe mine, tînărul, simplul fecior
Al Bronxului, să-i fiu prieten, ba

Pot zice chiar, drept fiu că m-a ales.
(Prinde mina moliu atîrnîndă a lui
Dogsborough și o scutură.)

GIVOLA (cu jumătate de voce)

Emoționantă clipă: fiu și tată !

GIRI (trece în față)

Vedeți, măi lume, șeful ne vorbește
Din inimă ! Zăresc în ochii voștri
Niscai nedumeriri. Hai, întrebați !
Și fără frică ! Nu-nghițim pe nimeni
Dacă nu ne-ntărită. Vi-o spun verde:
Nu-mi place vorbăria, mai ales
Nu sufăr cîrcoteala stearpă care
Se-agață de orice și nu-i mai lasă
Un fir de păr întreg, și care plină
De ahuri și de însă, la nimic
Nu duce. În schimb, propuneri pozitive
Cum am putea să facem ceea ce
Ar trebui să facem, în sfîrșit,
Așa ceva, primim cu bucurie !
Hai, ciripiți ! (Precupeții nu se mișcă.)

GIVOLA

Și nu ne menajați !

Cred că mă știți pe mine și că-mi
știți
Și florăria mea.

UN OM DE PAZĂ

Hurra, Givola !

GIVOLA

Vreți așadar s-aveți o pază, ori vreți
Măceluri, jafuri, bunul plac, șantaj,
Omor ? Pe scurt, să fie, vreți, de rău ?

PRIMUL PRECUPET

Am dus-o pînă-acum destul de calm.
În prăvălia mea, n-au fost scandaluri.

AL DOILEA PRECUPET

Nici în a mea.

AL TREILEA PRECUPET

Nici în a mea.

GIVOLA

Ciudat !

AL DOILEA PRECUPET

E drept, am auzit că în negoțul
Cu băuturi spirtoase a fost deunăzi,
Ceva ce-aduce cu cele descrise
De domnul Ui; c-au fost făcute
tîndări
Paharele și s-a vărsat alcoolul
Acolo unde n-au vrut să plătească
Taxa de pază. Slavă Domnului,
Negoțul de legume însă-a fost
Lăsat în bună pace pînă astăzi.

ROMA

Și-uciderea lui Sheet? Moartea lui Bowl?

Acestea-s bună pace?

AL DOILEA PRECUPET

Au acestea

Cumva, domnule Roma, de-a face
Cu conopida?

ROMA

Nu. Vă rog, o clipă.

(Roma se întreprinde cu Ui, care, după marea lui cuvîntare, șade sleit de puteri și indiferent. După cîteva cuvinte, îi face semn lui Giri să se apropie. Ia parte și Givola la o aprinsă conversație pe șoptite. Apoi, Giri face semn unui om de pază să iese repede cu el, afară.)

GIVOLA

Stimată adunare! Tocmai aflu
Că o femeie necăjită-l roagă
Pe domnul Ui, să asculte-n fața
Acestei adunări cîteva vorbe
De mulțumire.

(Se duce în fund și conduce o persoană fardată și țipător îmbrăcată
— Daisy din docuri — care vine, ținînd de mîna o fetiță. Cei trei se înfățișează
lui Ui, care s-a ridicat.)

Vorbiți, doamnă Bowl. (Precupeților)
Aud că-i doamna Bowl, recenta
văduvă

A lui Bowl, procurist al trustului
De conopidă, care ieri, în timp
Ce se grăbea, cu simțul datoriei,
La primărie, a fost ucis de-o mîna
Necunoscută. Doamnă Bowl!

DAISY DIN DOCURI

În marea durere care m-a lovit,
prin nerușinatul omor săvîrșit asupra
bietului meu soț, în timp ce se ducea
la primărie să-și îplinească cetățenește
datoria, aș vrea, domnule Ui,
să-mi exprim mulțumirea mea profundă.
Pentru florile pe care mi le-ați trimis,
mie și fetiței mele în vîrstă
de șase ani, căreia i-a fost răpit părintele.
(Adunării) Domnilor, nu sînt
decît o amărită văduvă, dar îndrăznesc
să spun că fără domnul Ui aș fi
astăzi pe drumuri, o spun oricînd, cu
tărie. Fetița mea, în vîrstă de cinci
ani, și eu, nu o să vi-o uităm, domnule
Ui, niciodată. (Ui întinde lui Daisy
mîna și pune copilului mîna sub
bărbie.)

GIVOLA

Bravo!

(Prin adunare, intră în diagonală Giri
cu pălăria lui Bowl pe cap, urmat de
cîțiva gangsteri care au cu ei bidoane
cu petrol. Aceștia își taie drum spre
ieșire.)

UI

Primește condoleanțe, doamnă Bowl.
Această neobrăzată, ticăloasă
Turbare trebuie să ia sfîrșit,
Căci...

GIVOLA

(văzînd că precupeții încep să plece)
Stați! Ședința nu s-a încheiat.
Urmează-acum prietenul James

Greenwool

C-un cîntec intonat în amintirea
Bietului Bowl, și o colectă pentru
Sărmana văduvă. E un bariton.
(Unul dintre oamenii de pază vine în
față și cîntă un cîntec grețos-melo-
dramatic, în care se repetă din abun-
dență cuvîntul „cămîn”. Gangsterii
stau, de-a lungul executării cîntecului,
adînciți în degustarea muzicii, cu ca-
petele în mîini ori aplecați înapoi, cu
ochii închiși. Aplauzele sărăcicioase
care urmează sînt întrerupte de șuie-
rul poliției și al sirenelor de pompieri.
O mare fereastră din fund se înroșește.)

ROMA

Foc în cartierul docurilor!

O VOCE

Unde?

UN OM DE PAZĂ (intră)

E vreunul Hook pe-aici?

AL DOILEA PRECUPET

Da! Ce se-ntimplă?

OMUL DE PAZĂ

Hambarul dumitale. Arde.

(Hook, precupețul, dă năvală-afară. Îl
urmează unii dintre precupeți, alții
se duc la fereastră.)

ROMA

Stați!

Nu iese nimeni! (Omului de pază.)

Zi: focu-a fost pus?

OMUL DE PAZĂ

Da, sigur, boss. S-a dat peste bidoane
De gaz.

AL DOILEA PRECUPET

Pe-aici s-au dus bidoane.

ROMA (turbat)

Cum?

E careva de spune că-am fi noi?

UN OM DE PAZĂ

(*Îi pune omului browniingul în coastă*)
Ce zici c-au fost duse pe-aici?

Bidoane?

ALȚI OAMENI DE PAZĂ

(*altor precupeți*)

Tu ai văzut bidoane? — Tu?

PRECUPEȚII

Eu, nu.

— Nici eu, nu!

ROMA

Să sperăm.

GIVOLA (*repede*)

Chiar cel ce tocmai

Ne povestea ce calm se desfășoară
Negoțul conopidei, își vede-acum
Arzind în flăcări propriu-i magazin
Și în cenușă preschimbă de-o mină
Nelegiuită. Tot nu vă dați seama?
Ce, sînteți orbi? Uniți-vă! Pe loc!

UI (*urlă*)

Rău am ajuns în ăst oraș. Un foc
După-un omor. Da, pînă și-orbii văd
Că pe-oricine-l paște așa prăpăd.
(*Apare o inscripție: În februarie 1933,
clădirea Reichstagului se prăbuși în
flăcări. Hitler învinovăți pe dușmanii
lui că ar fi produs ei incendiul și dădu
semnalul nopții marilor minciuni.*)

9.

Procesul incendierii hambarelor. Presă. Judecatori, Procurorul. Apărarea. Tînărul Dogsborough. Giri, Givola. Daisy din docuri. Oamenii de pază. Precupeți și acuzatul Fish.

a.

(*În fața scaunului martorilor se află
Emanuele Giri; acesta arată spre acuzatul Fish, care șade cuprins de o toată apatie.*)

GIRI (*tipînd*)

Ăsta e cel ce cu-o infamă mină
A aprins focul! Își strîngea la piept
Bidonul de petrol cînd am pus ochii
Pe el. Ridică-te, mă, cînd vorbesc!
Ridică-te!
(*Fish e ridicat cu forța, stă clătînindu-se pe picioare.*)

JUDECĂTORUL

Acuzat, strînge-ți puterile. Te afli
în fața justiției. Ești învinovățit de
crima incendierii. Gîndește-te la ce te
așteaptă!

FISH (*gîngăvește*)

Arlarlarl.

JUDECĂTORUL

De unde ai luat bidonul de petrol?

FISH

Arlarlarl.

(*La un semn al judecătorului, un medic supraelegant, cu mutră tenebroasă, se apleacă asupra lui Fish și schimbă o privire cu Giri.*)

MEDICUL

Simulează.

APĂRĂTORUL

Apărarea solicită o contraasistență medicală.

JUDECĂTORUL

Se respinge.

APĂRĂTORUL

Domnule Giri, cum de s-a nimerit
să vă aflați la fața locului în clipa
cînd a izbucnit la hambarul domnului
Hook incendiul care a preschimbă în
cenușă douăzeci și două de case?

GIRI

Făceam tocmai o plimbare de digestie.
(*Cîțiva oameni de pază rid. Giri le ține isonul.*)

APĂRĂTORUL

Vă este cunoscut, domnule Giri, că
acuzatul Fish este un șomer care —
în ajunul incendiului — făcuse pe jos
drumul pînă la Chicago și că nu mai
fusesse în acest oraș niciodată?

GIRI

Ce, cînd?

APĂRĂTORUL

Automobilul dumneavoastră poartă
numărul XXXXXX?

GIRI

Sigur.

APĂRĂTORUL

A staționat automobilul acesta, patru
ore, înainte de incendiu, în fața res-
taurantului lui Dogsborough, în strada
87? Iar acuzatul Fish a fost ținut în
nesimțire din acest restaurant?

GIRI

De unde să știu eu asta? Am fost
toată ziua într-o călătorie de plăcere
la Cicero, unde m-am întîlnit cu cinci-
zeci și două de persoane care pot
aduce mărturie, sub prestare de jură-
mînt, că m-au văzut. (*Omenii de pază
rid.*)

APĂRĂTORUL

Dar n-ați afirmat abia că ați făcut, la Chicago, o plimbare de digestie ?

GIRI

Aveți ceva împotriva domnule, dacă-mi iau masa la Cicero și-mi fac digestia la Chicago ? (*Un mare și prelung hohot de ris, la care ia parte și judecătorul.*)

(*Intuneric. O orgă cîntă marșul funebru al lui Chopin în ritm de jazz.*)

b.

(*Cînd se face iarăși lumină stă pe scaunul martorilor precupețul Hook.*)

APĂRĂTORUL

Ați avut vreodată, domnule Hook, vreo ceartă cu acuzatul ? Și, în genere, l-ați văzut măcar vreodată ?

HOOK

Niciodată.

APĂRĂTORUL

Pe domnul Giri l-ați văzut ?

HOOK

Da, în biroul trustului conopidei, în ziua cînd s-a produs incendiul hambarului meu.

APĂRĂTORUL

Înainte de incendiu ?

HOOK

Chiar înainte de incendiu. A trecut prin sală cu patru bărbați care duceau cu ei bidoane de petrol.

(*Rumoare în banca presei și printre oamenii de pază.*)

JUDECĂTORUL

Linște în banca presei !

APĂRĂTORUL

Cu ce proprietate se învecinează hambarul dumneavoastră, domnule Hook ?

HOOK

Cu proprietatea casei de șlepuri care aparținea înainte lui Sheet. Hambarul meu este legat printr-un gang de curtea casei de șlepuri.

APĂRĂTORUL

Vă este cunoscut, domnule Hook, că domnul Giri locuia în casa de șlepuri, fostă Sheet, și că are deci acces la terenul casei de șlepuri ?

HOOK

Da, ca administrator al depozitului. (*Mare rumoare în banca presei. Oa-*

menii de pază murmură „buh, buh”, și iau o poziție amenințătoare față de Hook, ca și față de apărător și presă. Tînărul Dogsborough vine în grabă la judecător și-i șoptește ceva la ureche.)

JUDECĂTORUL

Tăcere ! Aminăm debaterile datorită indispoziției acuzatului. (*Intuneric. Orga cîntă iarăși marșul funebru de Chopin în ritm de dans.*)

c.

(*Cînd se face iarăși lumină, Hook șade tot pe scaunul martorilor, dar prăbușit, cu un baston lingă el și pansat în jurul capului și deasupra ochilor.*)

PROCURORUL

Vedeți prost, domnule Hook ?

HOOK (anevoie)

Da, da.

PROCURORUL

Spuneți-ne, sinteți în stare să recunoașteți pe cineva precis și clar ?

HOOK

Nu.

PROCURORUL

Pe bărbatul de colo, bunăoară, îl recunoașteți ? (*Arată spre Giri.*)

HOOK

Nu.

PROCURORUL

Nu puteți așadar afirma că l-ați văzut vreodată ?

HOOK

Nu.

PROCURORUL

Acum, o întrebare foarte importantă, Hook. Gîndește bine înainte de a răspunde. Întrebarea e aceasta: Se mărginește hambarul dumneavoastră cu proprietatea casei de șlepuri, fostă Sheet ?

HOOK (după o pauză)

Nu.

PROCURORUL

Asta e totul. (*Intuneric. Orga cîntă mai departe.*)

d.

(*Cînd e iar lumină, pe scaunul martorilor se află Daisy din docuri.*)

DAISY (cu voce mecanică)

Recunosc foarte bine pe acuzat după

expresia lui vinovată și pentru că are înălțimea un metru și șaptezeci. Am auzit de la cumnatu-meu că a fost văzut în fața primăriei în ziua când soțul meu a fost împușcat, în timp ce intra în primărie. Avea sub braț un pistol automat, marca Webster, și o înfățișare suspectă. (*Intuneric. Orga continuă să cînte.*)

e.

(*Cînd e iar lumină, pe scaunul martorilor e Giuseppe Givola. Ceva mai departe, omul de pază Greenwool.*)

PROCURORUL

S-a afirmat aici că niște oameni ar fi scos din biroul trustului conopidei, bidoane de petrol, înainte de a se fi produs incendiul. Ce știți despre așa ceva?

GIVOLA

Poate fi vorba numai despre domnul Greenwool.

PROCURORUL

Domnul Greenwool este angajat la dumneavoastră, domnule Givola?

GIVOLA

Da, de bună seamă.

PROCURORUL

Care e profesiunea dumneavoastră, domnule Givola?

GIVOLA

Florar.

PROCURORUL

În acest negoț se folosește din abundență petrol?

GIVOLA (*serios*)

Nu, doar împotriva păduchilor de frunze.

PROCURORUL

Ce-a căutat domnul Greenwool în biroul trustului de conopidă?

GIVOLA

A executat un cîntec.

PROCURORUL

Așadar, el n-ar fi putut, în același timp, să transporte bidoane de petrol spre hambarul lui Hook.

GIVOLA

Absolut cu neputință. Prin caracterul lui, nu e omul care să se dedea la incendieri. E bariton.

PROCURORUL

Las la aprecierea justiției, a permite martorului Greenwool să cînte aci fru-

mosul cîntec pe care l-a executat în biroul trustului conopidei, în momentul cînd se producea incendiul.

JUDECĂTORUL

Curtea apreciază ca inutilă propunerea.

GIVOLA

Protestez. (*Se ridică*)

E nemaiauzit! Asta-i prigoană!

Să iei drept existențe-obscure, tineri

Cu-adevărat adevărați, doar fiindcă

Bat, în lumină, nițeluș la ochi. E

Revoltător. (*Risete. Intuneric. Orga cîntă mai departe.*)

f.

(*Cînd e iar lumină, curtea de judecată arată semnele unei mari istoviri.*)

JUDECĂTORUL

Presa a dat să se înțeleagă că tribunalul ar putea fi expus presiunilor dintr-o anumită parte. Curtea constată că n-a fost expusă din nici o parte vreunei presiuni și că-și împlinește misiunea în deplină libertate. Socotesc că această lămurire e suficientă.

PROCURORUL

Înaltă curte! Față de acuzatul Fish, împietrit într-o *dementia* simulată, acuzarea socotește peste puțină să i se continue interogatoriul. Propunem deci...

APĂRĂTORUL

Înaltă curte! Acuzatul își revine. (*Rumoare.*)

FISH (*pare să se trezească*)

Arlaparlăparl.

APĂRĂTORUL

Apă! Înaltă curte, propun interogarea acuzatului Fish! (*Mare neliniște.*)

PROCURORUL

Protestez! Nici un semn nu indică, în vreun fel, că acuzatul e în deplinătatea facultăților lui mintale. Totul nu-i decît o urzire a apărării, o goană maniacă după senzațional, după influențarea publicului!

FISH

Apărl. (*E sprijinit de apărător și se ridică.*)

APĂRĂTORUL

Poți răspunde, Fish?

FISH

Darl.

APĂRĂTORUL

Fish, spune tribunalului: ai dat foc în ziua de 28, a lunii trecute, unui hambar de zarzavaturi din docuri? Da ori nu?

FISH

Nuvu.

APĂRĂTORUL

Cînd ai venit la Chicago, Fish?

FISH

Apă!

APĂRĂTORUL

Apă!

(Rumoare. *Tînărul Dogsborough s-a dus la judecător și-i dă din nou sugestii.*)

GIRI (se ridică lent și urlă)

Scorniri! Minciună! Minciună!

APĂRĂTORUL

L-ai mai văzut — (arată pe Giri) — pe omul ăsta înainte?

FISH

Da. Apă.

APĂRĂTORUL

Unde? În restaurantul lui Dogsborough, în docuri?

FISH (încet)

Da. (Mare rumoare. Oamenii de pază scot pistoalele și murmură: „buh“. Medicul vine fuga cu un pahar. Ii toarnă conținutul, pe gît, lui Fish, înainte ca apărătorul să-i poată lua paharul din mînă.)

APĂRĂTORUL

Protestez. Cer examinarea paharului!

JUDECĂTORUL

(schimbă priviri cu procurorul)
Se respinge.

DAISY (îtipă către Fish)

Asasinule!

APĂRĂTORUL

Înaltă curte!

Vor, gura adevărului, pe care N-au fost în stare să-l înmorminteze, Cu-un petec de hîrtie să-l astupe, Cu judecata-Înalte curți, sperînd Că-i josnică! Se strigă-aici justiției: „Sus miinile!“ Să vadă-orașul nostru Îmbătrînit doar într-o săptămînă, De cînd, gîmînd, e nevoit să lupte Cu soiul sîngeros al unor monștri, Că și justiția îi este căsăpîită? Nu căsăpîită doar, ci pîngărită Căci violenței pradă s-a lăsat?

Înaltă curte, frîngeți procedul Acesta!

PROCURORUL

Protestez! Protest! Protest!

GIRI

Mă ciine, mă! Mă javră sfințită: Minciună! Otravă personificată! Îmi ieși tu de aici și-ți scot eu, lasă, Și mațele din tine! Criminale!

APĂRĂTORUL

Întreg orașu-îl știe pe-acest om!

GIRI (turbat)

Și tacă-ți botul! (Și judecătorului care vrea să-l întrerupă) Și tu! Tacă-ți botul De-ți este dragă viața, tacă-ți botul! (Fiind aproape sufocat, judecătorul izbutește să vorbească.)

JUDECĂTORUL

Vă rog, tăcere! Apărătorul va avea să dea socoteală pentru ofensă adusă tribunalului. Revolta domnului Giri îi apare tribunalului justificată. (Apărătorului) Continuați.

APĂRĂTORUL

Fish! Ți s-a dat în restaurantul lui Dogsborough să bei? Fish! Fish!

FISH

(lăsînd capul să-i cadă moale)
Arlarlarl.

APĂRĂTORUL

Fish! Fish! Fish!

GIRI (urlînd)

E pneul spart, vai! Strigă-l mult și bine!

O să vedem acum, cine pe cine.

(Într-o atmosferă de mare rumoare, se face întuneric. Orga cîntă mai departe marșul funebru al lui Chopin în ritm de dans.)

g.

(Cînd se face pentru ultima oară lumină, judecătorul e în picioare și anunță cu voce stinsă sentința. Acuzatul Fish este alb ca varul.)

JUDECĂTORUL

Charles Fish, te osîndesc pentru crimă de incendiere la cincisprezece ani temniță grea.

(O inscripție apare: Într-un mare proces, procesul incendierii Reichstagului, tribunalul din Leipzig condamnă pe un șomer drogat, la moarte. Incendiatorii au fost lăsați în libertate.)

Conacul lui Dogsborough. Noapte, dînd spre ziuă. Dogsborough își scrie testamentul și se confesează.

DOGSBOROUGH

Și-așa, eu Dogsborough, cînstitul — după
Optzeci de ierni trăite-n cuviință —
M-am învoit cu toate cele ce-a
Comis și-urzit această cruntă bandă.
O, lume! Aud pe cei ce mă cunosc
De mai 'nainte, că-aș fi străin
De toate acestea, și că de le-aș ști
Eu nu le-aș tolera. Dar eu le știu.
Știu cine-a ars lui Hook hambarul.

Știu

Și cine a momit pe bietul Fish
Și l-a smintit. Cînd Sheet cădea ucis,
Cu un bilet de drum în haină, știu
Că Roma se afla la dînsul. Știu
Că Giri-a tras în Bowl, în ziua ceea;
În fața primăriei, pentru că
Sărmanul cunoștea prea multe despre
Cînstitul Dogsborough. Știu că lui
Hook

Tot el i-a făcut felul. L-am văzut
Purtînd și pălăria lui în cap.
Știu despre cinci omoruri de-ale lui
Givola; le-amintesc în treacăt. Știu
Tot, totul despre Ui, că el avea
De toate cunoștință: de la moartea
Lui Sheet și Bowl, pîn-la omoruri'le
Lui Givola și pînă la incendiu.
Acestea toate, le-am știut și-am tolerat
Acestea toate, eu, cînstitul vostru
Dogsborough, din dor de avuție și
Din teamă că-o să vă-îndoiiți de mine.

11.

Mammoth-Hotel. Suita lui Ui. Ui zace într-un
fotoliu adînc și cască ochii în aer. Givola
scrie ceva, și doi oameni de pază îl privesc
rînjînd peste umeri.

GIVOLA

„Las deci, eu Dogsborough, lui Givola
Cel bun și harnic, birtul meu. Lui Giri
Cel plin de rivnă, doar cam pătimaș,
Acest conac. Lui Roma, cel cumînte,
Pe fiul meu. Vă rog, lui Giri dați-i
Postul de jude. Iar lui Roma, cel de
Șef de poliție. Givola însă
Să aibă grijă de săraci. Din suflet
Vă rog, pe Arturo Ui să-l numiți
În postul meu. E demn de el.

Vă-ncredeți

În ce vă spune Dogsborough al vostru
Bătrînul și cînstitul!“ — Cred că-ajunge.
Și sper să crape iute. Testamentul ăsta
Va face, ai să vezi, minuni. De cînd

Se știe că-i pe ducă și de cînd
Se speră că oricum bătrînul are
Să fie dus cuviincios la groapă,
E-activ spălatul de cadavre. E
Nevoie de o piatră funerară
Cu-o-inscripție drăguță. Neamul

corbilor

Trăiește doar din vechi, din reputația
Multpreavestitului corb alb, ce-a fost
Cîndva și undeva văzut. Bătrînul
Îți este, da, corbul tău alb. Așa
Arată — ca să vezi — corbul tău alb.
De-altfel, patroane, după cît miros,
Prea stă în juru-i Giri. Eu nu cred
Să fie bine.

UI (pornit)

Giri? Ce-i cu Giri?

GIVOLA

Nimic, dar prea stă-n preajma lui
Dogsborough.

UI

Eu nu mă-ncred în el.
(Intră Giri, cu o nouă pălărie pe cap,
a lui Hook.)

GIVOLA

Nici eu! Ei, dragă Giri,
Cum stăm cu-apoplexia lui
Dogsborough?

GIRI

Nu se încrede-în medic. Nu-l primește.

GIVOLA

Pe bunul nostru doctor ce-a-ngrijit
Atîta de frumos pe Fish?

GIRI

Pe altul
Eu nu-l primesc. Bătrînul trîncănește
Prea mult.

UI

Ori poate i se trîncănește...

GIRI

Ce vrei să spui? (Lui Givola) Mă,
dihor puturos,
Iar ai mîncat rahat?

GIVOLA (grijuliu)

Ia, dragă Giri,
Citește testamentul ăsta.

GIRI (i-l smulge din mînă)

Ce?
Sînteți nebuni? Șef de poliție, Roma?

GIVOLA

El o pretinde. Și eu-s împotrivă,
Iubite Giri. Dar lui Roma nu poți
Să i te-așezi în cale.

(Intră Roma, urmat de oameni de pază)

Hallo, Roma!

Citește testamentul!

ROMA

(il smulge din mîna lui Giri)

Dă-l încoa! Deci,

Giri judecător. Și-unde-i fițuica
Bătrînului?

GIRI

O mai păstrează și

Încearcă s-o strecoare pe ascuns.

L-am prins pe fiu-său de cinci ori.

ROMA (întinde mîna)

Hai scoate-o!

GIRI

Ce? Nu-o am.

ROMA

O ai, potaie!

(Stau unul în fața celuilalt, furioși.)

Și știu ce plănuiești. Chestia cu Sheet
Pe mine mă privește.

GIRI

E și chestia

Cu Bowl; și asta-i treaba mea.

ROMA

Desigur,

Atît că voi sînteți mișei, iar eu

Un om. Te știu eu, Giri, și de asemeni

Pe tine, Givola, te știu! Nu cred

În tine, nici cît cracul tău șontic.

Ce tot cătați pe-aici? Ce uneliți?

Ce-ți tot șopăcăiesc, Arturo, despre
mine?

Nu-întindeți coarda, mă, că de vă
prind,

Vă curăț, mă, ca petele de singe!

GIRI

Să nu mă iei tu, ca pe-un cuțitar!

ROMA (oamenilor de pază)

De voi vorbește! Așa vă socotesc azi

Cei din cartierul general: drept

cuțitari!

Ei stau, mă rog, cu domnii mari din
trust —

(arătînd spre Giri)

Cămașa de mătase i-a cusut-o

Lenjerul lui Clark — voi aveți doar parte
De trebile de rînd. (lui Ui) Iar tu o

rabzi.

UI (parcă deșteptîndu-se)

Eu? Ce rabd eu?

GIVOLA

Să pună să împuște

În camionul lui Caruther, om din trust.

UI

Ați tras în camionul lui Caruther?

ROMA

Au acționat de capul lor cițiva

Oameni de-ai mei. Băieții nu prea pot

Să înțeleagă de ce sînt sortite

Să-o pată și să se spetească numai

Tarabe pirpirii, dărăpănite,

Nu și cogeamite garaje. Nici eu,

Să fiu al naibii de-o pricep, Arturo!

GIVOLA

Oricum, trustul e foc.

GIRI

Clark ne zicea ieri

Că-așteaptă numai să se mai întîmple.

A fost din cauza asta și la

Dogsborough.

UI (rău dispus)

Ai grijă, Ernesto: asta nu se cade.

GIRI

Ia, șefule, măsurii. Altfel, băieții

O să mai ți se suie-în cap.

GIVOLA

Iar trustul

E foc, patroane!

ROMA

(scoate brownîngul; celor doi)

Așa? Mîinile sus!

Și voi! Mîinile sus, toți, fără fițe!

Și la perete.

(Givola, oamenii lui și Giri ridică mîi-
nile și se retrag lenevos spre perete.)

UI (rece)

Ce v-a apucat?

Ernesto, nu-i întărita! Ce-aveți?

O-mpușcătură într-un camion

Cu zarzavat! Ei și? Așa ceva

Se poate lesne aranja. Încolo,

Merg toate ca pe unt, în ordine.

Incendiul a dat rod. Ni se plătește.

Treizeci la sută pentru ceva pază.

În mai puțin de-o săptămînă, iată

Ne stă-n genunchi un cartier întreg.

Și nici măcar un deget contra noastră.

Și-am planuri noi, mai mari.

GIVOLA (repede)

Ce fel de planuri?

GIRI

Ci fă ceva pe planuri! Vezi mai bine

De brațe, să le dăm jos.

ROMA

E mai sigur,

Arturo, să le stea tot sus!

GIVOLA

Frumos

Ne-ar sta, să vină-acuma Clark și să

Ne vadă-așa!

UI

Ernesto — ascunde arma !

ROMA

Eu nu ! Trezește-te, Arturo ! Nu vezi
Că-și fac cu tine jocul ? Că te schimbă
Cu alde Clark și Dogsborough ?

„Frumos

Ne-ar sta, să vină Clark și să ne
vadă !“

La cine-s banii dobîndiți cu casa
De șleपुरi ? Unde-s ? Că nici nu-i
văzurăm ?

Băieții aruncă-în aer prăvălii,
Și-ți cară la bidoane spre hambare.
Oftînd: Arturo nu ne mai cunoaște.
Pe noi, ce pentru el făcurăm totul.
El face pe-armatorul, pe boierul.
Trezește-te, Arturo !

GIRI

Da, și dă-te-n fapt
Și spune-ne ce hram ții ?

UI (sare-n sus)

Vra să zică,
Îmi puneți revolveru-n piept. Ei nu,
Așa n-ajungeți la nimic cu mine.
Așa fel, nu. De-mi vii cu-amenințări,
Îți scrii singur sentința. Eu-s om
blind.

Amenințări însă nu-mi plac. Acela
Ce nu se-ncrede-orbește-n mine, poate
Să-și vadă frumușel de drum. Și-aici
Nu-i loc de răfuială. Deviza mea-i:
Fă-ți datoria și fă-o pîn' la capăt.
Iar la răsplată-am eu cuvîntul. Căci
Răspata vine după faptă ! Eu doar
Atît vă cer: încredere și iarăși
Încredere ! Voi asta nu aveți:
Credință ! Și cînd nu-i credință, totu-i
Pierdut ! Ce credeți voi ? De ce-am

putut

Să fac tot ce-am făcut ? Fiindcă-am
avut

Credință ! Pentru că-am crezut fanatic
În cauză ! Și cu credință, cu
Nimic alt decît cu credință, am
Ajuns să intru în oraș și să-l
Silesc să-mi cadă în genunchi.

Credința

M-a însoțit la Dogsborough, și cu
Credința am pătruns și-n primărie.
Cu mîna goală și doar cu această
Credință de nestrămutat.

ROMA

Și cu

Pistolul.

UI

Nu. Pistol mai au și alții.
Dar ce nu au, este credința fermă
Că-s destinați conducători să-ajungă.
Și-așa ar trebui și voi să credeți

În mine. Da, să credeți trebuie, să
credeți !

Că eu vă vreau doar binele și știu
Ce este binele. Că aflu deci
Și drumul care duce la izbîndă.
De moare Dogsborough, voi hotări
Eu, cine ce devine. Atît vă spun:
Veți fi satisfăcuți.

GIVOLA (pune mîna la piept)
Arturo !

ROMA

Valea !

(Giri, Givola și oameni de pază ai lui
Givola se duc, cu mîinile ridicate, afară.)

GIRI (ieșind, lui Roma)

Drăguță pălărie.

GIVOLA (ieșind))

Roma, scump...

ROMA

Afară !

Vezi, nu uita să rîzi, patață Giri.
Și tu, Givola, hoțule, să nu-ți uiți
Piciorul strîmb, de nu-i furat și asta
Cu siguranță.

(Cînd au ajuns afară, Ui cade în
starea lui de meditație.)

UI

Lasă-mă-acum singur !

ROMA

De n-aș nutri, Arturo, acea credință
De care ai vorbit, n-aș ști adesea
Cum să-mi privesc în ochi, ciracii.

Trebuie

Să acționăm ! Și cît mai iute: Giri
Clocește porcării !

UI

Ernesto ! Acum

Concep noi lucruri, mari. Lasă-l pe
Giri !

Îmi ești, Ernesto, cel mai vechi
prieten
Și credincios locotenent. De aceea
Am să-ți destăinui planul meu cel
nou,

Care țintește hăt, departe.

ROMA (radios)

Spune !

Ce-am să-ți comunic despre Giri,
poate
Să-aștepte.

UI

Cu Chicago-e gata. Vreau

Mai mult.

ROMA

Mai mult ?

UI

Că doar, nu-i doar aici
Tîrg de legume.

ROMA

Nu. Dar cum să-ntinzi
În altă parte laba?

UI

Prin intrarea
Din față! Și prin cea din dos!
Prin geamuri!
Luați la goană și aduși! Chemați
În ajutor și defăimați! Cerșind
Și-amenințînd! Cu adulări și-insulte!
Blajini la violență, de oțel
La-mbrățișări. Întocmai ca aici.

ROMA

Da, dar: altundeva e altceva.

UI

O repetiție generală, poate,
Așa de formă, într-un oraș mai mic
Nu ar strica. Ne-ar arăta, în schimb,
De-i altceva, altundeva. Eu nu cred.

ROMA

Și unde-ai vrea această repetiție?

UI

La Cicero.

ROMA

Acolo-i Dullfeet, ăla
Cu foaia lui pentru comerțul de
Legume și cu opinii personale;
Al care-n fiecă simbătă mă-njură
Că l-am ucis pe Sheet.

UI

Ar trebui
Să tacă.

ROMA

N-ar fi greu. Un gazetar
De teapa ăstuia are și dușmani.
Cuvîntul tipărit îi face pe unii
Să vadă roșu. Așa sînt eu, de pildă.
Da, n-ar fi greu să-l faci să tacă —
Arturo.

UI

Ar trebui urgent să tacă. Trustul
A și început să aibă negocieri
Cu Cicero. Mai-întîi, în termeni
pașnici.
Vreau să le vindem conopidă.

ROMA

Da,
Și cine negociază?

UI

Clark, dar are
Dificultăți. Din vina noastră.

ROMA

Așa

Și Clark e-în combinație. În Clark
nu am
Încredere.

UI

La Cicero se zice
Că noi am urmărit ca umbra trustul.
Vor conopidă. Însă fără noi.
Li-i groază precupeților de noi.
Nu numai lor: soața lui Dullfeet face,
De cîțiva ani, la Cicero, import
De zarzavat, și-ar fi dispusă
Să intre-n trustul conopidei. Dacă
N-am fi fost noi, ar fi intrat de mult.

ROMA

Cu-alte cuvinte, planul de-a pătrunde
La Cicero nu pleacă de la tine,
Ci de la trust. Pricep acum, Arturo,
Tot, toate cele! E limpede ca cerul
Ce se petrece-aice.

UI

Unde?

ROMA

În trust!
La Dogsborough-în conac! Și
testamentul
Lui Dogsborough! Este dictat de
trust!
Vor Cicero să-și anexeze și
Le stai tu-în drum. S-ar descotorosi ei
De tine. Da-n ce chip? Că-i ai la mîină:
Le-ai fost, în porcăriile lor proprii,
De trebuință. De-ai-a te-au lăsat
Să faci tot ce-ai făcut. Cum să-ți mai
facă vînt?
Și Dogsborough se dă-n vileag. Bătrînul
Se tîrîie spre groapă cu cenușa
Pe cap. De ai-a trustu-i dă tîrcoale
Și-i ia mișcat hîrtia dintre ghiare
Și o citește în suspine preseii:
Cum se căiește și stăruitor, cum
Le cere acum să stîrpească ciuma
Pe care dinsul — da, o recunoaște —
A răspîndit-o printre ei, și să
Se-ntoarcă la negoțul vechi, cîstit,
Al conopidei. Asta le e planul,
Arturo. Și-în el, sînt toți viriți:
Și Giri ce-a lăsat pe Dogsborough
Să mîzgălească testamente, și-i
Amic cu Clark, cel ce-are greutăți
La Cicero, din vina noastră, și
Care-ar dori să n-aibă nici o umbră
La luatul banilor. Și Givola
Cu nasul lui ce simte mortăciunea.
Ar trebui să se-ncheie-ntîi de toate
Cu Dogsborough-acesta, cu bătrînul
Și preacîstitul Dogsborough, cel care
Mînjește trădător fițuici și astfel

Aruncă-n tine cu noroi. Altminteri,
Îți cade baltă planul Cicero!

UI

Crezi, deci, că-i vorba de-un complot?
E drept
Că m-au oprit să merg la Cicero.
Am fost surprins.

ROMA

Arturo, te implor.
Dă-mi s-aranjez eu chestia-asta! Uite
Dau doar o raită pînă la conac
La Dogsborough, scot pe bătrîn afară,
La clinică — am să-i zic — și ți-l
predau
La mausoleu. Și gata.

UI

Dar e Giri
Acolo la conac.

ROMA

Acolo poate
Să și rămînă. (Se uită unul la celălalt.)
E tot aia.

UI

Givola?

ROMA

Îi fac la-napoiere o vizită
La florărie. Și-i comand o serie
De jerbe serioase pentru Dogsborough
Și pentru Giri veselul. Plătesc
Peșin. (Își arată browningul.)

UI

Ernesto, acest plan murdar
Prin care Dogsborough și Clark și
Dullfeet
Vor să mă sufle din afacerea
Cu Cicero, va trebui curmat
Cu strășnicie. Mă încred în tine.

ROMA

Și bine faci! Însă va trebui
'Nainte de-o pornim, să fii de față
Să dai tu damf băieților, să vadă
Chestiunea în lumina-adevărată.
La vorbe nu mă prea pricep.

UI (îi strînge mîna)

De acord.

ROMA

Știam, Arturo! Așa se cuvenea,
Nu altfel să se-ntîmple. Așa: noi doi!
Nu? Tu și eu. Întocmai ca pe
vremuri! (Oamenilor lui)
Arturo e cu noi: ce v-am spus?

UI

Viu.

ROMA

La ora unșpe...

UI

Unde?

ROMA

În garaj.

Sînt alt om. Îi dăm drumul iar!
(Iese repede cu oamenii lui. Ui,
mergînd în sus și-n jos, își pune la
punct cuvîntarea pe care vrea să o
țină oamenilor lui Roma.)

UI

Prieteni,

Cu neplăcere mi-a fost dat să aflu
Că se urzește-n dosul meu un plan
De cea mai scîrnavă trădare. Oameni
Din apropierea mea intimă în care
Aveam cea mai deplină-încredere,
S-au înhăitat și, neleali din fire,
În gașcă cu boierii conopidei —
Nu, asta nu — cu ce în gașcă? Da:
În gașcă cu poliția, au pus la cale
Să vă înlăture. Ba chiar aud
Că și de viața mea vor să se-agate!
Răbdarea mea a luat sfîrșit! Ordon
deci

Ca, sub comanda lui Ernesto Roma,
În care am toată încrederea,
Azi-noapte, să vă...

(Intră Clark, Giri și Betty Dullfeet)

GIRI

(văzîndu-l pe Ui cu o mutră speriată)
Noi sintem, patroane!

CLARK

Te rog, cunoaște, Ui, pe doamna
Dullfeet
Din Cicero! Trustu-ar dori s-ascuți
Pe doamna Dullfeet și să vă-nțelegeți.

UI (posac)

Poftim.

CLARK

Desigur, știi că Cicero,
În negocierile privind fuziunea
Cu trustul legumicol din Chicago,
A ezitat să recunoască-n dumneata
Un acționar. Pînă la urmă, trustul
A mai redus din forța obiecțiunii,
Iar doamna Dullfeet vine-acum...

DOAMNA DULLFEET

S-alunge

Neînțelegerea. Și-n numele
Bărbatului meu, domnul Dullfeet,
vreau
Să subliniez că nici campania lui
Recentă din ziar nu vă viza
Pe dumneavoastră.

UI

Dar pe cine-atunci ?

CLARK

Pe șleau, Ui: „Sinuciderea“ lui Sheet
A îndepus grozav la Cicero.
Orice-ar fi fost, omul-acela a fost
Un armator, om de condiție, nu
Un oarecare — un nimeni, ce dispare
În nicăieri. Și despre care nu e
Nimic de spus. Și-ncă ceva: garajul
Lui Caruther reclamă că deunăzi
I-a fost deteriorat un camion.
În amîndouă cazurile, Ui,
E-un om de-al dumitale amestecat.

DOAMNA DULLFEET

La Cicero, pîn' și copiii știu
Că trustul conopidei e pătat
Cu singe.

UI

Asta-i neobrăzare.

DOAMNA DULLFEET

Nu,
Nu. Nu e vorba despre dumneavoastră.
Nu mai e vorba, cel puțin, de cînd
Răspunde pentru dumneavoastră
domnul Clark.
E vorba de numitu-Ernesto Roma.

CLARK (repede)

Păstrează-ți cumpătul, Ui.

GIRI

Cicero...

UI

Nici să n-aud. Drept cine mă luați ?
Am zis ! Ernesto Roma-i omul meu.
Și nu îngădui să mi se prescrie
Ce oameni pot să am în preajma mea.
Așa insultă n-am să rabd.

GIRI

Patroane !

DOAMNA DULLFEET

Cu oamenii de teapa-acestui Roma,
Ignatius Dullfeet va lupta pînă
La cea din urmă a lui suflare.

CLARK (rece)

Și pe drept.
Căci trustu-l sprijină. Gîndește, Ui.
Afacerile și prietenia
Sînt două lucruri deosebite. Ce zici ?

UI (de asemenea, rece)

Mai mult nu am de zis, domnule Clark.

CLARK

Regret nespus, stimată doamnă
Dullfeet,
Acest deznodămînt al convorbirii.
(Ieșind, lui Ui)

E-o mare imprudență, Ui. (Rămăși
singuri, Ui și Giri se uită unul la
altul.)

GIRI

Asta.

După ciocnirea cu garajul lui
Caruther.
Înseamnă luptă.

UI

Nu mă tem de luptă.

GIRI

Mă rog, să nu te temi ! Ai să ai
să-nfrunți
Doar trustul, presa și pe Dogsborough
Cu clica lui și-orășu-ntreg. Atît.
Eu zic să te gîndești, patroane; dacă...

UI

Știu eu ce fac. Nu-mi trebuie dădacă.
(Apare o inscripție: Moartea imi-
nentă a bătrînului Hindenburg a iscat
în tabăra naziștilor lupte îndîrjite.
Cercurile conducătoare susțineau înde-
părtarea lui Ernst Röhm. În perspectivă
se afla ocuparea Austriei.)

12.

Garaj. Noaptea. Se aude ploaia. Ernesto Roma
și tînărul Inna. În fund, oameni înarmați.

INNA

E ora unu.

ROMA

L-o reține ceva.

INNA

Ar fi posibil, oare, să ezite ?

ROMA

Ar fi. Arturo ține-atîta la ai lui
Că s-ar jertfi pe sine în locul lor.
Nici de guzгани ca Givola și Giri
Nu poate să se rupă. Și de aceea
Tărăgăie și se frămîntă și
Se poate face două, trei. Dar de venit
Tot vine. Sigur. Îl cunosc eu, Inna.

(Pauză.)

Cînd l-o vedea pe Giri la pămînt,
Am să mă simt la fel de ușurat
Ca și atunci cînd îmi las udul. Ei,
Mai e puțin, și gata.

INNA

Nopți ca astea,
Cu ploaie, îți toacă nervii.

ROMA

Tocmai de-aia
Îmi plac. Cele mai negre dintre
Dintre mașini, cele mai iuți. Și
Prietenii, pe cei mai decisi. dintre

INNA

De câți ani

Zici că-l cunoști?

ROMA

Cam de-opșpe...

INNA

Cam de mult.

UN OM ÎNARMAT

(vine în față)

Băieții vor să bea.

ROMA

Nimic. În noaptea asta

Să-mi fie treji.

(Un om de rînd e introdus de oamenii de pază.)

OMUL DE RÎND

E lată în apropiere!

Două blindate-n fața circumscripției!
Tixite cu curcani!

ROMA

Oblonul jos!

Nu ne privește! Dar tot e mai bine
Să te păzești decît să pierzi ocazia.

(Un oblon de oțel închide încet
garajul.)

E liber drumul?

INNA (dă din cap)

Ciudată e țigara.

Fumezi și pari nepăsător. De faci

Însă, ce face un nepăsător

Și de fumezi, devii nepăsător.

ROMA (surîde)

Întinde mîna!

INNA (se execută)

Tremură. Nu-i bine.

ROMA

Eu nu cred că e rău. Pe tolomaci

Nu dau doi bani. Că-s prea

nesimțitori.

Nimic nu-i supără, nu supără

Pe nimeni. Zău. Poți tremura în
pace!

Și acul de oțel într-o busolă

Vibrează pînă se fixează. Mîna

Ta vrea să afle polul. Asta-i totul.

O VOCE

(din partea laterală)

Poliția motorizată-n Churchstreet.

ROMA (tăios)

Se-oprește?

VOCEA

Merge mai departe.

UN OM ÎNARMAT (intră)

Două

Mașini stau camuflate, după colț.

ROMA

Sînt pentru Arturo! Givola și Giri-i

Fac felul. Cade orbește în capcană.

Da. Trebuie să-l ajutăm. Hai!

UN OM ÎNARMAT

Asta-i

Curată sinucidere!

ROMA

Și dacă?

E cazul să te sinucizi. Ce vrei?

De opșpe ani prietenii!

INNA (cu voce puternică)

Sus oblonul!

Aveți tulumba gata?

OMUL ÎNARMAT

Gata.

INNA

Sus!

(Oblonul blindat se ridică încet.
Ui și Givola intră cu pas alergător,
urmați de oameni de pază.)

ROMA

Arturo!

INNA (încet)

E și Givola.

ROMA

Ce-a fost?

Rău ne-ai mai fiert, Arturo! (Ride.)

Ei, drăcie!

Și-i totu-n ordine!

UI (răgușit)

De ce n-ar fi?

INNA

Credeam că a fost ceva-n neregulă.

Patroane, strînge-i mîna. Era tocmai

Pe punctul să se-arunce, pentru tine,

În foc. Nu este-așa?

UI

(Înaintează spre Roma și-i întinde
mîna. Acesta i-o ia rîzînd. În clipa
aceasta, Roma neputînd să pună
mîna la browning, Givola trage in-
stantaneu în el, și-l nimerește în
coapsă.)

Pe ăștia-în colț.

(Oamenii lui Roma stau împietriți
și sînt duși — în frunte cu Inna —

în colț. Givola se apleacă asupra lui Roma, care se află doborât la pământ.)

GIVOLA

Mai suflă.

UI

Dați-l gata. *(Celor de la perete)*

Uneltirea

Nerușinată ce-ați urzit în contra-mi,
A fost dată-n vileag. Descoperit e
Și planul împotriva lui Dogsborough.
Venii în ceasu-al doisprezecelea
Să vă împiedic. Orice rezistență
E de prisos. Vă învăț eu să vă mai
Foiți în contra mea. Halal bîrlog!

GIVOLA

Nici unul ne'narmat! *(Înspre Roma)*
E ghinionist.

Își vine iar în fire.

UI

În noaptea asta
Sînt la copac la Dogsborough.
(Iese repede.)

INNA *(la perete)*

Guzgani

Netrebnici! Trădători.

GIVOLA *(agitat)*

Foc! Trageți!
(Cei aflați la perete sînt secerați cu mitraliera.)

ROMA *(își revine)*

Hei!

Givola! Ei, drăcie!
(Se întoarce anevoie, fața îi e albă ca varul.)

Ce-a fost asta?

GIVOLA

Nimica. Niște trădători au fost
Executați.

ROMA

Mă javră. Ce-ai făcut
Cu oamenii? Cu Arturo? Asasinați!
Știam eu! Javre!
(Căutîndu-l pe podea.)

Unde-i el?

GIVOLA

S-a dus.

ROMA

(în timp ce e tîrît la perete)

Mă javre! Javre!

GIVOLA *(rece)*

Îmi e piciorul scurt,
Așa-i? Ți-e ție mintea scurtă! Acu'
La zid, cu labe bune mi te du!
(O inscripție apare: În noaptea de

*30 iunie 1934, Hitler atacă pe ne-
așteptate pe prietenul său Röhm,
într-un han unde acesta îl aștepta
pentru a porni împreună o lovitură
împotriva lui Hindenburg și Goe-
ring.)*

13.

Florăria lui Givola. Înăuntru, Ignatius
Dullfeet, un bărbat nu mai înalt decît un
băiat, și Betty Dullfeet.

DULLFEET

Nu o fac cu plăcere.

BETTY

De ce nu?

Că Roma doar s-a dus.

DULLFEET

Asasinat.

BETTY

Oricum. S-a dus! Și Clark zice de Ui,
Că s-au sfîrșit și furtunoșii ani
Ai zvăpăielii care încearcă și
Pe cei mai buni în tinerețe. Ui
Făgăduiește acum să nu mai fie
Mojic. Dacă-i ataci și mai departe,
Trezești doar iarăși cele mai rebele
Instincte, și însuși tu, Ignatius,
Poți fi, în primul rînd, pus
în primejdie.
Dar dacă taci, te cruță.

DULLFEET

Nu e sigur
Că ar putea tăcerea să mă-ajute.

BETTY

Ba da. Că nu sînt animale.
*(Din lături intră Giri, cu pălăria lui
Roma pe cap.)*

GIRI

Hallo,

Ați și venit? Patronu-i înăuntru.
Va fi deosebit de încîntat.
Eu, din păcate, trebuie să plec.
Și repede. Pin' nu-s văzut aici:
I-am șterpelit lui Givola o pălărie.
*(Ride că se desprinde stucul din
tavan, și iese făcînd bezele.)*

DULLFEET

E rău cînd tună, e și mai rău
cînd rîd.

BETTY

Nu mai vorbi, Ignatius! Nu aici!

DULLFEET *(amar)*

Și nici altundeva.

BETTY

Ce vrei să zici ?
Se și vorbește în tot Cicero
Că postul răposatului Dogsborough
Va fi cedat lui Ui. Și, ce-i mai rău,
E că și precupeții cumpănesc
Spre trustul conopidei.

DULLFEET

Și că două
Mașini de tipărit mi-au fost distruse.
Nevastă-am presimțiri urite.
(Intră Givola și Ui cu mâinile întinse.)

BETTY

Hallo,
Ui.

UI

Dullfeet, bun sosit.

DULLFEET

Ca să fiu sincer,
Am șovăit, domnule Ui, să viu,
Căci...

UI

Cum ? Bărbatul chipeș e oriunde
Binevenit.

GIVOLA

La fel și cu femeia
Frumoasă !

DULLFEET

Vă simțeam, domnule Ui,
În exercițiul datoriei mele,
Un adversar cumva, și...

UI

Neînțelegeri !
De ne-am fi cunoscut de la început
Nu s-ar fi petrecut acestea. Căci
Dorința mea statornică a fost
Cu binele să-atingem tot ce trebuie
Să fie atins odată.

DULLFEET

Violența...

UI

...Nu-i nimeni decît mine s-o urască
Mai aprig. De-ar fi omul mai cu minte
N-ar fi de ea nevoie.

DULLFEET

Scopul meu...

UI

...este leit același cu al meu.
Dorim deopotrivă ca negoțul
Să înflorească. Micul teighetar,
A cărui soartă, în timpurile acestea,
Nu e prea strălucită, ar trebui
Să-și poată vinde în tihnă zarzavatul,
Iar dacă-i atacat, să afle sprijin.

DULLFEET (ferm)

Și să decidă liber dacă vrea
Un sprijin. Punctul meu de căpetenie
Acesta e, domnule Ui.

UI

Și al meu.
Să-aleagă liber. Și de ce ? Fiindcă
Doar liber de-și alege ocrotitorul,
Și-l face deci răspunzător pe cel
Ce singur l-a ales, poate domni
Încrederea în negoțul de legume,
Atît de necesară, aci ca de-altfel
Oriunde aiurea. Am spus-o
întotdeauna.

DULLFEET

Mă bucur să vă aud spunînd acestea.
Cu riscul de a vă irita, adaug:
Că Cicero nu va răbda vreodată
Constrîngere.

UI

E de înțeles. Nu-i nimeni
Să rabde a fi constrîns cînd nu-i
nevoie.

DULLFEET

Să vi-o spun neted: de-ar fi
ca fuziunea
Cu trustul conopidei să aducă
Cu sine amarul șir de încercări
Ce chinuie Chicago, eu nu-aș putea
Să fiu de partea ei.

UI

Domnule Dullfeet !
Sinceritate la sinceritate.
S-or fi-întîmplat cîteceva în trecut
Ce poate n-or fi pe măsura celei
Mai riguroase etici. E în firea
Oricărei lupte. Dar între prieteni,
Așa ceva nu se întîmplă. Dullfeet,
Eu, de la dumneata nu cer mai mult
Decît să ai încredere în mine
De acum încolo. Să mă socotești
Drept un prieten care n-o să-și lase
Prietenul în ananghie, nicăieri,
Niciînd. Și, ca să-ți cer ceva concret,
Să nu mai publici de aci înainte,
În ziarul ce conduci, poveștile
de groază
Ce nu fac decît sînge rău. Eu cred
Că nu e mult ce-ți cer.

DULLFEET

Domnule Ui,
Nu-i greu să taci despre ce nu
se întîmplă.

UI

Nădăjduiesc. Și dacă ici și colo
Va fi să aibă loc vreun incident,
Căci oamenii sînt oameni și nu îngeri,
Sper să nu însemne iarăși neapărat,

Că oamenii nu fac decât să impuște
Și că-s tîlhari. Nici nu vreau
să susțin că
Nu s-ar putea întîmpla ca unul dintre
Șoferii noștri să rostescă odată
Vreo vorbă grosolană. Oameni sîntem.
Și dacă un precupeț ori altul ține
Să-i dea de-o bere unui om
de-al nostru.
Ca să-i aducă la timp conopida,
Să nu se vadă și în asta vreo
Pretenție nedreaptă.

BETTY

Domnule Ui,
Bărbatul meu e om.

GIVOLA

Știut ca om.
Și fiindcă totul e-acum discutat
Și lămurit, cu de-amănuntul, pașnic
Ca între prieteni, mi-ar face plăcere
Să vă arăt florile mele...

UI

Dumneata, Dullfeet.
După

(Se duc să viziteze florăria lui Givola.
Ui conduce pe Betty, Givola pe Dullfeet.
Dispar în scenele următoare,
iarăși și iarăși după straturile de flori.
Apar Givola și Dullfeet.)

GIVOLA

Acestea-s, scumpe Dullfeet, tufănici.

DULLFEET

Știu, flori ce cresc pe lingă iazuri mici.

GIVOLA

Cu crapi gonind fărîme să înșface.

DULLFEET

Și cică-omului rău, floarea nu-i place.
(Dispar. Apar Betty și Ui.)

BETTY

Puterea omului nu stă în silă.

UI

Ești înțeles atunci doar, cînd n-ai milă.

BETTY

Un argument solid face minuni.

UI

Nu și acolo unde vrei să-aduni.

BETTY

Pistol și silă, trucuri și momeală...

UI

Sînt om ce duc o politică reală.
(Dispar. Apar Givola și Dullfeet.)

DULLFEET

La flori nu ai să vezi instincte rele.

GIVOLA

De-aceea-mi și iubesc florile mele.

DULLFEET

Trăiesc tăcut, de azi pe mîini, pînă
s-au dus.

GIVOLA (oț, insinuant)

N-au griji. Nu-s ziare — nici necazuri
nu-s.

(Dispar. Apar Betty și Ui.)

BETTY

Se zice că sînteți spartan în viață.

UI

De băuturi și de tutun mi-i greață.

BETTY

Mai sînteți, poate, pîn-la urmă-un
sfînt ?

UI

Un om fără pasiuni lumești, acesta sînt.
(Dispar. Apar Givola și Dullfeet.)

DULLFEET

Plăcută-i viața printre flori, încalte.

GIVOLA

Plăcută-ar fi, de n-ar fi multe alte.
(Dispar. Apar Betty și Ui.)

BETTY

Și cu credința cum stați, domnule Ui?

UI

Păi, sînt creștin. Mai mult n-am
ce să spui.

BETTY

Dar decalogul de-unde fotu-emană...?

UI

Să nu se vîre-în cearta cotidiană !

BETTY

Mă iartă, domnule Ui, de îndrăzneală:
Cum stați cu acea problemă grea,
socială ?

UI

Că sînt convins social, vezi din ce fac:
Din cînd în cînd și pe bogați îmbrac.
(Dispar. Apar Givola și Dullfeet.)

DULLFEET

Și-în viața florilor sînt întîmplări.

GIVOLA

Oho ! Înormîntări ! Înormîntări !

DULLFEET

O, florile ți-s pîinea, doar. Uitam.

GIVOLA

Da. Și-un client mai bun ca moartea,
n-am.

DULLFEET

Dar nu depinzi de el, nădăjduiesc.

GIVOLA

Nu, cînd cei preveniți îl ocolesc.

DULLFEET

Cu forța, Givola, nu-ajungi la glorie.

GIVOLA

La țintă însă da. Vorbind de flori.

DULLFEET

E drept.

GIVOLA

Esti palid.

DULLFEET

Aeru-i de vină.

GIVOLA

Îți face rău mireasma florii fină,
Prietene.

(Dispar. Apar Betty și Ui.)

BETTY

Și că v-ați înțeles

Mă bucură.

UI

Cînd știi unde-ai purces...

BETTY

Prietenii, călitate-n vînt și nori...

UI

(pune mîna pe umărul ei)

Îmi plac femeile ce prind ușor.

(Apar Givola și Dullfeet, acesta alb ca
varul. El vede mîna lui Ui pe umărul
soției sale.)

DULLFEET

Ne ducem, Betty.

UI

(mergînd spre dînsul, îi întinde mîna)

Domnule Dullfeet,

Decizia dumitale te cinstește.

Spre binele celor din Cicero.

Nu poate fi decît de bun augur

Că doi bărbați ca noi s-au întîlnit.

GIVOLA

(oferă flori lui Betty)

Frumosului frumosul!

BETTY

Ce splendoare,

Ignatius! Cît mă bucur. Pe curînd,
Domnule Ui.

(Ies.)

GIVOLA

Îmi pare că se face

Și asta-în sfîrșit.

UI

El nu-mi prea place.

(O inscripție: Sub presiunea lui Hitler,
cancelarul austriac Engelbert Dollfuss
se învoui, în 1934, să înceteze atacurile
presei austriece împotriva Germaniei
naziste.)

14.

În urma unui sicriu purtat sub dangăte de
clopot, în mausoleul din Cicero, pășesc Betty
Dullfeet în veșminte cernite de văduvă, Clark,
Ui, Giri și Givola — aceștia din urmă cu
jerbe mari în mînă. Ui, Giri și Givola rămîn
înapoi, după ce au depus jerbele. De acolo
se aude vocea pastorului.

VOCEA

Și pămînteasca rămășiță a lui
Ignatius Dullfeet vine-aici spre-odihnă.
O prea săracă viață în avuții,
Bogată în osîrdie, s-a stins.
S-a stins multă osîrdie cu-astă viață.
Osîrdie cheltuită nu-în folosul
Celui ce-a cheltuit-o și acum
S-a dus. La porțile cerești, o să-și
Așeze sfîntul mîna lui pe haina
La spate roasă a lui Ignatius Dullfeet
Și cuvîntînd, va zice: omul acesta
Purtat-a mult povara multor oameni.
În sfatu-orașului, de aci încolo,
Ades se va așterne, în ședințe,
O clipă de tăcere, după ce
Și-au spus cuvîntul toți. Va fi așteptat
Să se rostească și Ignatius Dullfeet.
Atîta sînt deprinși concetățenii lui
Cu vocea lui. S-ar zice că s-a stins
Cu el însăși conștiința orașului.
Căci prea nepotrivită-i vremea în care
Ne lasă un om ce chiar și orb mergea
Pe drumul drept, și pe de rost știa
Ce-i dreptul. Omul ăsta mărunțel
La trup, dar mare în cuget, a creat
Cu ziaru-i o tribună, de la care
Se auzea departe peste graniți
Cuvîntu-i limpede. Ignatius Dullfeet,
Te odihnește-în bună pace. Amin!

GIVOLA

Un om cu tact! Nimic din soiul
morții.

GIRI

(cu pălăria lui Dullfeet pe cap)

Un om cu tact? Om cu copii. Cu șapte!
(Din mausoleu vin Clark și Mullberry.)

CLARK

Ce naiba! Stați de veghe să nu scoată
Nici din coșciug vreo vorbă adevărul?

GIVOLA

Clark, scumpule, de ce așa cu țiță ?
S-ar cuveni, ca locu-în care sîntem
Să te calmeze. Și patronu-i astăzi,
Cam fără chef. Nu îi priește locul.

MULBERRY

Sleahță de măcelari: Dullfeet acesta
Nu și-a călcat cuvîntul. A tăcut !

GIVOLA

Tăcerea nu-i deajuns. Ne trebuie
oameni
Dispuși nu doar să tacă, ci să și
Vorbească pentru noi. Și încă tare !

MULBERRY

Ce alta-ar fi putut vorbi decît
Că sînteți măcelari !

GIVOLA

A fost nevoie
Să plece. Căci măruntul Dullfeet ăsta,
Era un por din care oricînd putea
Țîșni-în negoțul de legume, iarăși,
Sudoarea fricii. Era insuportabil,
Așa duhnea din el sudoarea fricii !

GIRI

Și conopida voastră ? Vreți să-ajungă
La Cicero, sau nu ?

MULBERRY

Nu prin măceluri !

GIRI

Prin ce, atunci ? Cin' se-ospătează din
Vițelul înjunghiat de noi ? Aud ?
Ei, știi că-mi place: carne vrei, da-njuri
Pe bucătar că umblă cu cuțitul !
Noi ne-așteptam să vă lingêți pe dește,
Nu să cirtiți ! Duceți-vă, acu' !

MULBERRY

Amară a fost ziua, Clark, în care
Ni i-ai adus pe ăștia.

CLARK

Cui i-o spui ?
(*Amîndoi ies posomoriți.*)

GIRI

Sînt dobitoci, patroane, nu-ți strica,
La înmormîntare, cheful, pentru ei.

GIVOLA

Tăcere ! Vine Betty !
(*Din mausoleu vine Betty Dullfeet,
sprijinită de o femeie. Ui îi vine în
întîmpinare. Din mausoleu, muzică de
orgă.*)

UI

Doamnă Dullfeet,
Condoleanțe (*Ea trece mută pe lîngă
el.*)

GIRI (*urlă*)

Hei, matală ! Stai !
(*Rămîne locului și se întoarce. Se vede
că e albă ca varul.*)

UI

Spuneam: condoleanțe, doamnă
Dullfeet !
Nu mai e Dullfeet, aibă-l Domnu-în
pază.

Dar conopida dumneavoastră există.
Poate că nu-o vedeți, vi-s ochii încă
Înnegurați de lacrimi, însă cazul
Acesta tragic nu s-ar cuveni
Să vă determine-a nu lua în seamă
Că peste pașnicele camioane
Cu zarzavat, pornesc împușcături
Perfid trimise din mișele pînde.
Nelegiuite miini stropesc și strică
Cu gaz, legume încă bune. Iată
Noi stăm aici, oamenii mei cu mine.
Dispuși la sprijin. Ce răspundeți ?

BETTY (*privind spre cer*)

Doamne,

Și Dullfeet nu-i țărîină încă !

UI

Nu pot

Decît împrejurarea să-o deplîng.
Și să afirm: omul acesta care
A fost răpus de-o mină ticăloasă,
Mi-a fost prieten.

BETTY

Da, așa e. Mîna
Ce l-a răpus, e-aceeași mină care
S-a-întins după a lui. A dumitale !

UI

Iar trîncăneala și-asmuțirea ceea
Răutăcioasă, iar acele zvonuri
Ce otrăvesc din rădăcină cele
Mai bune planuri ce croiesc ca să
Mă înțeleg în pace cu vecinii !
Acea dorință de-a nu mă pricepe !
Și-încrederea aceea cusurgie
În ce mă-încred ! Și aceea veninoasă
Pornire de-a numi amenințare
Solicitarea mea ! Și-acel refuz
Al miinii ce întind !

BETTY

Ca să răpună !

UI

Nu ! Eu sînt cel scuipat că țin fanatic
Să am prieteni.

BETTY

Ții să ai prieteni
Cum ține șarpele la pasăre.

UI

Ați auzit ! Așa sînt eu tratat !
Așa și Dullfeet cela-îmi vocotea

Oferta mea din inimă pornită
De-a-i fi prieten, drept un calcul; iar
Mărinimia-mi, vai, drept slăbiciune!
Ce am cules că-am semănat doar vorbe
Prietenoașe? O tăcere rece!
Tăcerea a fost răspunsul, când speram
Un bucurios acord. Și cât sperat-am
Să aflu un indiciu de căldură
Umană, la ale mele neîncetate,
Aproape umiltoare apeluri către
Prietenie, ori dacă nu, măcar
Spre-o echitabilă înțelegere!
Degeaba am sperat! Am fost izbit
Doar de-un necruțător dispreț!

Chiar și
Această promisiune de-a tăcea.
Ce, cu îmbufnări mi-a fost făcută, nu cu
Plăcere, știe Domnul — e călcată
La cel dintâi prilej! Unde-i de pildă,
Acum, tăcerea atât de-ardent promisă?
Se trimbițează în cele patru vânturi,
Iarăși, povești de groază! Dar atenție.
Nu întindeți prea mult coarda,
Încrăzători
În proverbiala mea îngăduință.

BETTY

Nu-mi mai găsesc cuvintele.

UI

Nu le
Găsești atunci când inima ți-e mută.

BETTY

Și dumneata socoți că-i inima
Ceea ce te face elocvent?

UI

Vorbesc
Cum simt.

BETTY

Se poate simți oare așa
Precum vorbești? Da, cred! O cred!
Ucizi

Din inimă! Ai simțul tilhăriei
Cum au alți oameni simțul milosteniei.
Crezi în trădare, așa cum noi-n
credință!

Statornic ești în nestatornicie!
Nici o emoție oricât de naltă
Nu te înduplecă. Numai minciuna
Te poate nsufleți! Și concepi cinstea
Doar pentru-nșelăciuni! Te-nflăcărează
Cruzimea! De vezi sînge, ești inspirat!
Constrîngerea? Ți este ușurare!
Privești cu ochi-n lacrimi mîrșăvia!
Și orice faptă bună ți trezește
Dorința de-a te răzbuna, și ura.

UI

Principiul meu e, doamnă Dullfeet, să
Ascult pe adversar fără crîcnire.
Chiar dacă mă insultă. Știu prea bine
Că-n cercurile dumneavoastră, nu prea

Mă bucur de iubire. Obîrșia mea
E luată în răspăr — sînt simplu fiu
Al Bronxului! Se spune: „Omul ăsta
Nu știe nici măcar ce furculiță
S-aleagă la desert. Cum ar putea
Să facă față afacerilor mari?
Cînd o fi vorba de tarife ori de-alte
Asemenea probleme financiare
Ce se discută, mai te pomenești
Că pune din greșeală mîna pe
Cuțit! Nu, asta nu! N-avem nevoie
De omul ăsta!” Vorba-mi necioplită
Și felul meu prea bărbătesc de-a spune
Oricărui lucru pe adevăratu-i nume
Sînt rău privite. Am deci împotriva-mi
Prejudecata. Îs silit, prin urmare,
Să mă rezum la simplele profituri
Ce-n timpător ajung să dobîndesc.
Lucrați în conopidă, doamnă Dullfeet.
Și eu. Aceasta-i puntea între mine
Și dumneavoastră.

BETTY

Puntea! Abisul însă
Ce-i între noi, e-un sîngeros omor!

UI

O experiență-amară-mi spune să nu
Vorbesc acum ca de la om la om,
Ci să tratez ca om de trecere
Cu proprietara unei firme de
Import. Vă-întreb deci: ce se mai aude
Cu-afacerile conopidei? Căci
Viața își urmează cursul, chiar
Cînd ne lovește o nenorocire.

BETTY

Da, își urmează cursul și-aș dori
Să folosesc prilejul pentru-a spune
Întregii lumi ce ciumă-a năpădit-o!
Jur celui mort, că de-astăzi înainte,
Am să port ură vocii mele dacă
Va zice „bună ziua” ori „dă-mi
mîncare”,
În loc să zică atât: „stîrpiți pe Ui!”

GIRI (amenințător)

Domol, puicuță!

UI

Stăm între morminte.
Nu-i timpu-aici de sentimente tandre.
Vorbesc de-aceea de-o afacere
Ce nu cunoaște morții.

BETTY

O, Dullfeet, Dullfeet!
Acuma știu că nu mai ești!

UI

Așa e.
Gîndiți-vă că Dullfeet nu mai e.
Că-n Cicero s-a stins cu dînsul glasul
Ce-a înfruntat teroarea, violența,
crima.

Nu poți deplînge paguba-ndeaajuns!
Stați fără sprijin, într-o lume rece,
În care, din păcate, doar cei slabi
Cad victima. Vă mai rămîne numai
Un singur, cel din urmă sprijin: eu.

BETTY

Spui asta văduvei acelu om
Pe care l-ai ucis? O, monstrule!
Știam că ai să vii aici, că-ntotdeauna
Apari la locu-n care ai săvîrșit
Nelegiuiri, ca să pui vina pe-alții —
„Nu-s eu, e celălalt!“ „Nu știu
nimic!“
„Sînt jefuit!“, auzi că strigă jaful,
„E-o crimă! Am s-o răzbun!“; tipă
și crima.

UI

Mi-e planul fier! La Cicer' va fi pază!

BETTY (slăbită)

Nicicînd!

UI

Curînd! Oricum; o să se vadă.

BETTY

Doamne păzește de-așa pază!

UI

Deci?

(Îi întinde mîna.)

Sîntem prieteni?

BETTY

Nu! În veci de veci!
(Iese fugînd îngrozită.)

(Apare o inscripție: Ocuparea Austriei
a fost precedată de asasinarea lui En-
gelbert Dollfuss, cancelarul austriac.
Naziștii și-au continuat neobosiți ac-
țiunea de recrutare de partizani și
simpatizanți.)

15.

Odaia de dormit a lui UI la Mammoth-Hotel.
UI se răsucește în pat, răscolit de coșmaruri.
Pe scaune, cu revolverele în poală, oamenii
lui de pază.

UI (în somn)

În lături! Umbre crude, îndurare!
(Peretele din spatele lui se face trans-
parent. Apare spiritul lui Ernesto Ro-
ma, cu semnul împușcăturii în frunte.)

ROMA

Și tot n-o să-ți ajute toate acestea.
Zadarnice-s, Arturo, toate aceste
Masacre, asasinate, amenințări
Și spumele la gură. E putredă
La rădăcini fărădelegea ta.

Nu va-nflori. E-un prost îngrășămînt
Trădarea. Poți măcelări, minți!
Înșală-i pe-alde Clark și pe-alde

Dullfeet,

Ucide-i. Dar la-ai tăi, te-oprește!

Poți să

Conspiri în contra unei lumi, dar pe
Conspiratori să-i cruți! Calcă-n

picioare

Tot ce îți iese în drum, dar nu călca,
Nefericitule, propriu-ți picior.

Să-i minți pe toți în față; nu spera

Să minți însă, și fața din oglindă.

În mine cînd ai tras, în tine-ai tras,

Arturo.

Eu mă închinaseam ție, cînd erai

O umbră-abia-într-un colț de berărie.

Și-acum mă trage gheața veșniciei

În timp ce tu benchetuiești cu domnii.

Trădarea te-a înălțat. Dar tot trădarea

O să te ducă de ripă. Așa

Cum ți-ai trădat locotenentu-amicul,

Așa-i trădezi pe toți. Și-așa, Arturo,

Te vor trăda toți și pe tine-odată.

Ernesto Roma zace sub pămînt.

Dar nu și necredința ta. Aceasta

Plutește legănată-n vînt deasupra

Mormintelor. Și toți o văd. Chiar

cioclii.

Mai vine, Arturo, ziua ceea-n care

S-or ridica toți cei răpuși de tine

Și s-or trezi toți cei pe care încă

Îi mai răpui. Și or porni-mpotriva-ți.

O lume în singe, dar plină de ură,

Că stai și cați în jur după-ajutor.

Căci află: așa am stat și eu. De poți

Mai amenință-atunci, cerșește milă,

Blesteamă și promite mult și bine!

Vor fi toți surzi! Cum surzi au fost

cu mine.

UI (plin de mînie)

Foc! Colo! Trădătorul! Pie! Teroare!

(Oamenii de pază trag înapoi locul

din perete, indicat de UI.)

ROMA (pălînd)

Foc, hai! Din mine ce-a rămas

nu moare!

16.

City. Adunarea precupeților din Chicago. Toți
sînt albi ca varul.

PRIMUL PRECUPET

Omor! Măcel! Bun plac! Șantaj! Jaf!

AL DOILEA PRECUPET

Mai rău: îngăduință! Resemnare

Și lașitate!

AL TREILEA PRECUPET

Cum îngăduință?

Era-în ianuarie cînd au tăbărit

La mine în gheretă, primii doi:
„Sus miinile!” Cu o privire rece
I-am măsurat din creștet pînă-n tălpi
Și, liniștit, le-am zis: Eu, domnii mei,
Cedează în fața forței! I-am lăsat
Să înțeleagă deslușit că eu
Nu am cu ei nimic comun, și că
În nici un caz nu le aprob purtarea.
O stană rece-am fost cu ei. Chiar și
Căutătura-mi le zicea: mă rog,
Poftim casa de bani, dar datorită
Pistolului!

AL PATRULEA PRECUPET

Just! Eu mă spāl pe mîini.
Sîntem nevinovați! Nu-ncape vorbă.
Spuneam tocmai nevastă.

PRIMUL PRECUPET (cu patimă)

Lașitate?
De unde lașitate? O judecată
Cu cap. Căci ce ne-am zis? De stăm
cuminte
Și nu crîcnim la plată, se prea poate
Să înceteze odată acești neoaameni
Cu împușcăturile lor. Dar de unde?
Omor! Măcel! Bun plac! Șantaj! Jaf!

AL DOILEA PRECUPET

Așa ceva doar noi puteam păți.
N-avem șira spinării.

AL CINCILEA PRECUPET

Zi-i mai bine:
N-avem pistoale! Eu vînd conopidă.
Eu nu sînt gangster.

AL TREILEA PRECUPET

Am doar o nădejde:
Că javra asta o să dea odată
Și peste alții mai colțoși. Să-l văd
Că-ncearcă și în altă parte jocul!

AL PATRULEA PRECUPET

De pildă-în Cicero!
(Întră precupeții din Cicero. Toți sînt
albi ca varul.)

CEI DIN CICERO

Hallo, Chicago!

CEI DIN CHICAGO

Hallo, Cicero! Ce căutați pe-aici?

CEI DIN CICERO

Ne-a

Trimis aicea.

CEI DIN CHICAGO

Cine?

CEI DIN CICERO

El.

CEI DIN CHICAGO

Cum poate

Să vă trimită el? Cum să vă-ordone?
Cum să comande — în Cicero?

PRIMUL DIN CICERO

Cu-un browning.

AL DOILEA DIN CICERO

Cedăm în fața forței.

PRIMUL DIN CHICAGO

Lașitate!

Ce, nu sînteți bărbați? Nu sînt în
Cicero

Judecători?

PRIMUL DIN CICERO

Nu.

AL TREILEA DIN CICERO

Nu mai sînt.

AL TREILEA DIN CHICAGO

Luăți seama,

Măi oameni, trebuia să vă-apărați!
E-o ciură neagră; trebuie oprită!
Vreți molima să înghită toată țara?

PRIMUL DIN CHICAGO

Întîi orașul nostru, acum al vostru!
Vă cere țara să porniți la luptă
Cu orice preț!

AL DOILEA DIN CICERO

Cum? De ce tocmai noi?
Noi ne spălăm pe mîini.

AL PATRULEA DIN CHICAGO

Iar noi sperăm că,
Să dea Domnul!, javra asta-odată
Va da și peste alții mai colțoși.
(Apar, în sunet de fanfară, Arturo Ui
și Betty Dullfeet [în doliu], urmași de
Clark, Giri, Givola și oameni de pază.
Ui pășeste printre ei. Oamenii de pază
iau poziție de drepti, în fund.)

GIRI

Hallo, copii! Toți cei din Cicero-s
Prezenți?

PRIMUL DIN CICERO

Da.

GIRI

Și din Chicago?

PRIMUL DIN CHICAGO

Toți.

GIRI (lui Ui)

Sînt toți.

GIVOLA

Bine ați venit, zarzavagii!
Și trustul conopidei vă salută!

(Lui Clark)

Poftiți, vă rog, domnule Clark.

CLARK

Venii

Să vă împărtășesc o noutate.
După-îndelungi și nu prea lesnicioase

Deliberări — sint vorbăreț din școală —
A fuzionat cu trustul conopidei
Toptangeria Betty Dullfeet. Astfel
Că, de astăzi înainte, veți obține
Verdețurile voastre de la trust.
E limpede ce profitați din asta:
Mai mare siguranță-n furnizare.
S-au și fixat, intrucitva mai mari,
Noile prețuri. Doamnă Betty Dullfeet,
Aș vrea, ca membru nou în trust, să vă
String mîinile.

(Clark și Betty Dullfeet își string
mîinile.)

GIVOLA

Vorbește, Arturo Ui.

(Ui trece la microfon.)

UI

Voi oameni din Chicago și din Cicero!
Prietenii! Cetățenii! Acum un an,
Cînd Dogsborough bătrînul —

om cînstit,
Să-l odihnească Domnul — m-a rugat
Cu ochii-n lacrimi, să aduc un sprijin
Negotului de zarzavaturi din Chicago,
Am fost mișcat, dar, oarecum,

și sceptic
Dacă-am să pot îndreptăți această
Plăcută încredere. Acu' Dogsborough-i
mort.

Iar testamentul lui stă orișicui
La dispoziție. Cu cuvinte simple,
El mă socoate fiu. Și-mi mulțumește
Cu-adîncă emoție, pentru toate cele
Cîte-am făcut din ziua ceea în care
I-am ascultat chemarea. Azi, negotul
De zarzavaturi — fie conopidă,
Fie-arpagică, ceapă ori mai știu eu ce —
Este-n Chicago în deplină pază.
Nu mă sfiesc s-o spun că datorită
Acțiunii mele ferme. Cînd apoi
Un alt bărbat, Ignatius Dullfeet, mi-a
Propus același lucru, pentru Cicero,
Nu am avut motive să nu iau
Și Cicero sub ocrotirea mea.
Am pus îndată o condiție doar:
Să fie vrerea negustorilor!
Să fie chemat printr-o decizie luată
De bună voie! Alor mei le-am dat
Porunci precise: Nici o violență
La Cicero! Orașul e în toată,
Deplina libertate să mă-aleagă!
Nu vreau să-aud morocănoase

„îmi place“
Și nici „mă rog“, spus cu scrișniri
din dinți.

Mi-e greață de-o incuviințare dată
Cu inima-îndoită. Eu cer asta:
Un „da!“ voios, rostit de voi bărbații
Din Cicero, scurt și cuprinzător.
Și fiindcă-o vreau, și ce vreau, vreau
cu totul,

Vă pun și vouă, oameni din Chicago,
Aceeși întrebare iar, căci voi
Mă știți mai bine și, aș vrea să sper,
Mă prețuiți chiar. Cine-i pentru mine?
Odată cu acestea-aș vrea să-adaug:
Cel ce nu-i pentru mine-i contra mea,
Și singur va avea de suportat
Urmările poziției lui. Acum,
Puteți alege!

GIVOLA

Pină la alegeri,
Mai ascultați pe doamna Dullfeet,
Pe care o știți cu toții, văduva
Unui bărbat ce vi-a fost scump la toți!

BETTY

Prietenii! De acum încolo-acela
Ce bun prieten vi-a fost tuturor.
Iar mie, soț iubit, Ignatius Dullfeet,
Nu mai e printre noi...

GIVOLA

În pace doarmă!

BETTY

Și nu mai poate să vă fie sprijin.
Vă cer de aceea, încredere să-aveți
În domnul Ui, cum am și eu, de cînd,
În așa triste clipe nentru mine,
L-am cunoscut mai bine
și-ndeaproape.

GIVOLA

La vot!

GIRI

Cel care-i pentru Arturo Ui,
Sus mîinile! (Unii ridică numaidecît
mîna.)

UNUL DIN CICERO

Se poate și pleca?

GIVOLA

Oricine-i liber; facă ce dorește.
(Cel din Cicero iese cu încetineală.
Doi oameni de pază îl urmează. Apoi
se aude o împușcătură.)

GIRI

Și-acuma voi! Care vi-i votul liber!
(Toți ridică mîinile, fiecare amîndouă
mîinile.)

GIVOLA

Patroane, votu-i gata. Precupeții
Din Cicero și din Chicago — îi sint
Adînc îndatorați și-ți mulțumesc
Năuci de bucurie, pentru sprijin.

UI

Sînt mîndru de a voastră mulțumită.
Sînt cincisprezece ani de-atuncea cînd,
Ca simplu fiu al Bronxului, șomer,
Am ascultat chemarea providenței

Și doar cu șapte oameni încercați,
M-am dus să-mi fac carieră în
Chicago.
Încă de-atunci nutream dorința vie
Să-aduc negoțului de zarzavaturi pace.
Pe-atunci era numai un pîlc de
oameni

Ce năzuia sfios însă fanatic
Spre-această pace. Azi sînt mulți. Iar
pacea

Nu mai este-în negoțul de legume
Din Chicago un vis, ci realitate.
Și ca să-asigur pacea, am dispus
Ca neîntîrziat să se procure
Noi tunuri Thompson, noi mașini
blindate,

Firește și pistoale și bastoane
De cauciuc și cîte și mai cîte
Mai trebuiesc, căci după sprijin tipă
Nu doar Chicago, nu doar Cicero,
Ci și-alte orașe: Washington,
Milwaukee !

Detroit, Toledo ! Pittsburg !
Cincinatti !
Oriunde-i tîrg de zarzavat. Flint !

Boston !
Filadelfia ! Baltimore ! St. Louis !
Little Rock !
Mineapolis ! Columbus ! Charleston și
New York !

Toate vor sprijin ! Și nici o „rușine !“
Și nici un „huo !“ pe Ui nu-l reține !
(Surle și fanfare. În timpul cuvîntării
lui Ui, apare o inscripție: La 11 mar-
tie 1938, Hitler pătrunde în Austria.)

Alegerile făcute sub teroarea naziștilor
ii asigură lui Hitler 98% din voturi.)

17.

Cicero. O femeie plină de singe iese tirîndu-se
dintr-un camion în care s-a tras cu pușca,
și vine în față șovăind.

FEMEIA

Săriți ! Hei, voi ! Stați ! Nu fugiți !
Fiți martori !

Mi-i mort bărbatul colo-n camion !
Veniți de mă-ajutați ! Și brațul meu
S-a dus... Și camionul ! Vreau o cîrpă
S-o leg la braț... Ne calcă și strivesc
Parc-am fi muște-n halba lor de bere !
O doamne ! Ajutați-mi ! Nu e nimeni...
Bărbatul meu ! Voi, asasinilor !
Dar știu eu cine e ! E Ui ! (Cu furie.)

Bestie.

Lepădătură a lepădăturii !
Spurcată scîrnă de care i-e greață
Și scîrnăviei, că se-ntreabă unde
Mă spăl ? Păduche al păduchilor !
Și toți îl rabdă ! Iară noi ne ducem !
Vă spun ! E Ui ! Ui !

(Foarte aproape răpăje o mitralieră
și femeia se prăbușește.)

Ui și spuma !

Săriți ! Nu-i nimeni să oprească
ciuma ?

E P I L O G

Iar voi nu vă holbați doar — fiți de veghe !
Și puneți mîna — nu fiți vorbe-ncurcă.
Pe toți sta să ne sugă așa streche !
Azi, omu-i liber. Dar mai e de furcă.
Deci, nu se culce încă nimeni pe-o ureche —
Nu-i stearpă poala ce-a fătat năpîrcă.

În romînește de Florin Tornea